

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Şeytan İşi

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN

DİLEK KOÇAK - AYSEL GÜNEŞ

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

ŞEYTAN İŞİ

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Şeytan işi / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayanlar: Dilek Koçak, Aysel Güneş; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

112 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1394)

ISBN 978-975-17-4827-0

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı--Roman I. Koçak, Dilek (haz.) II. Güneş, Aysel (haz.) III. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) IV. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

ŞEYTAN İŞİ

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayanlar
Dilek KOÇAK — Aysel GÜNEŞ

Ankara, 2021

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1394

ŞEYTAN İŞİ

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayanlar:

Dilek KOÇAK - Dr. Aysel GÜNEŞ

*

Metin Denetimi:

TDK - Sevede GÜREL

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, Nisan 2021

ISBN: 978-975-17-4827-0

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

Şeytan İşi • 33

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştîyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemıyla kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harman-cı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, Vakıf, Son Posta, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenabilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüznü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazıkçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamalar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafanga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² Şık romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsavdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*.

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*.

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tilsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*.

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem*.

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*.

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar*.

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*.

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavrırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkya İninde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölüler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadı*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkîya İninde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tılsımı*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetsinas*; *Ölümler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İşi*; *Şık*; *Şipsevdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah* (=Bravo Hayrullah); *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kimdir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak* (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Hafîyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe* (=İki Hödüğün Seyahati); *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet* (=Büyük Bir Pişmanlık); *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mutehasıs* (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); *Eşkîya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı* (=Partici); *Galip ve Mağlup Vaziyeti* (=Yenme ve Yenilme Durumu); *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva* (=Kadayıfçı Yusuf); *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkeplerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi* (=Horoza Ses Eğitimi); *İhtiyar Muharrir* (=Yaşlı Yazar); *İki Külhane Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar* (=İmrenilecek Bir Ölüm); *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra* (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); *Kadını Müdafaaanın Cezası* (=Kadını Savunmanın Cezası); *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kipti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını İçin Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mınav... Mınav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensiz Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölüyor?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); *Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Erkekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâli Zamanı Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşeği); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılâp Kitabevi.

- ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.
- ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi”, *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.
- ALANGU, Tahir: “W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.
- ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.
- ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- ALİ RAUF: “Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?”, *Tanin*: 18 Mart 1944.
- ALPASLAN, Gonca Gökalt: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ALPTEKİN, Turan: “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.
- ALVER, Köksal: “Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği”, *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.
- ARPAD, Burhan: “Hüseyin Rahmi’nin Romanları”, *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.
- ATAY, Falih Rıfkı: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Ulus*: 12 Mart 1944.
- ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, “Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi”, *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: “Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu”, *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.
- BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.
- BAŞGÖZ, İlhan: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hayatı”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi’nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiye Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

- DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştiri”, *Güldiken*: Güz 2000, S 22.
- DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.
- DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.
- ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.
- EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan*: 22 Kasım 1936.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.
- ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.
- ERİŞENLER, Satı: “Nimetşinas”, *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.
- ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun*: 19 Mayıs 1937.
- ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam*: 15 Eylül 1936.
- ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkarın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlga: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GURSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.
- KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.
- KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.
- KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.
- KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- [KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.
- KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.
- KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.
- Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev*: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.
- LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDİ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACİ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.

NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsârı”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.

NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.

OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.

OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.

OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.

OSMAN SABAHADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.

OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.

OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.

OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.

ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmî Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkar*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gereğesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârü-bedâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SÜ, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsıvdi, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bühraneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi’nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- TANSEL, Feyziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.
- TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi’nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.
- TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.
- [TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.
- TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.
- TOKER, Şevket: “Şıpsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.
- TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.
- TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.
- Türk Dili - Roman Özel Sayısı*: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhami: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitapları.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar *Şeytan İşi*'ni 17 Temmuz 1928'de Heybeliada'da tamamlamıştır. Roman, önce *Vakit* gazetesinde tefrika edilmiştir (1928). Eserin ilk (1933) ve ikinci baskıları (1944) Hilmi Kitaphanesinde yapılmıştır. Atlas Kitabevi, *Şeytan İşi*'nin üçüncü basımını 1970'te tek eser olarak, bir sonraki basımını da 1973'te *Tebessüm-i Elem* ile bir arada yapmıştır. 1997'de Özgür Yayınları *Tesadüf* romanı ile *Şeytan İşi*'ni Kemal Bek sadeleştirmesiyle birlikte basmıştır. Eser, 2008'de yazarın *Mürebbiye* adlı romanıyla aynı ciltte, sadeleştirilmiş şekilde Everest Yayınları tarafından da basılmıştır. Eser, son olarak 2015'te yine Kemal Bek'in hazırladığı şekliyle Özgür Yayınlarından çıkmıştır. Elinizdeki baskı, Hilmi Kitaphanesindeki 1933 tarihli basım esas alınarak sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

Dilek KOÇAK - Dr. Aysel GÜNEŞ

1

Muammer Efendi, misli¹ nadir² tiryakilerdendir. Sabahları kalkar kalkmaz gözlerinin çapaklarını kahve buharı, sigara dumanları ile siler. Okkalı fincanlar birkaç defa dolar boşalır. Yapılmış sigaraların ikisi kulaklarının arkasında, beşi önünde, sekizi sarılmak üzeredir. Baş beyne hiç yerinde değildir. Nerededir kendi de bilmez. Bu keyif çatış ile benliğini bulmaya uğraşır. Fakat bu çok zor bir meseledir. Takır takır boşalmış zannolunan kafatası içinde dumanlar dönüp dolaştıkça yavaş yavaş hisleri uyanmaya, hatıraları toplanmaya, etrafını görmeye, hasılı³ sinirleri işlemeye başlar. Varlığının bulanıklıktan vuzuha⁴ doğru bu istihalesi⁵ anında onun yanına varmak tehlikelidir. İyiye kötüye kızar, üst perdeden parlar.

Bir kış sabahı Muammer Efendi kahve fincanının birincisinde, sigaranın henüz ikincisinde iken bahçede birdenbire çıkan bora şiddetiyle bir kedi konseridir kopar. Kulak tırmalayan inceli kalınlı sesler, zavallı adamın boş kafasına dolunca beynine yıldırım vurmuş gibi olur. Başının içi açılır kapanır.

— Vay anasını...

Küfürle yerinden fırlar. Tütün tabakasını, tablayı devirir. Yapılmış sigaraların çoğunu çiğner. Elindeki kahvenin yarısını üzerine, yarısını mindere döker. Pencereye yanaşır. Bir de bahçeye bakar ki

¹ misil: benzer

² nadir: seyrek

³ hasılı: kısacası

⁴ vuzuh: açıklık

⁵ istihale: biçim değiştirme

ne görsün, komşusunun büyük incir ağacında her renkte, her boyda hevenk hevenk⁶ hesapsız kediler hep bir ağızdan koro yapıyorlar.

Hayriye Hanım'ın dişi kedisi Şirin en üst dalda, hovardalar aşağıdan öyle bir muhasara⁷ hattı çevirmişler ki maşuka⁸ için kanatlanıp da uçmaktan başka halas⁹ çaresi yok...

Bu manzaradan ıspazmozlanan¹⁰ tiryaki hemen kafesi sürer, hiddetinin ilk taşkınlığı ile maşa, terlik, cezve, bardak eline ne geçerse fırlatır. Fakat hiçbirini hedefe yetiştiremez. Bu muvaffakiyetsizlik¹¹ ile bütün bütün kanı döner¹².

Aşk hararetiyle¹³ gözleri birer elektrik ampulü gibi yanan o kızgın mahluklarda¹⁴ bu mermilere hiç aldırış eden olmaz... Üst katta zelzeleyi andırır bir koşma olmasından, kafeslerin sürülmesinden, içerideki eşyanın birer ikiye dışarıya fırlatılmasından fevkalade bir hâlin vukuunu¹⁵ anlayan ev halkı yukarıya saldırırlar. Efendiye söz anlatmak ne mümkün, adamcağız barut kesilmiş... Hepsi konseri temaşa¹⁶ için pencerelerin önüne sıralanırlar.

Akordu bozuk birkaç armonik¹⁷ birden körükleniyormuş gibi içeriye acı acı bir mınav havasıdır dolar. Muhtelif¹⁸ diyapazonlardan¹⁹, majörden, minörden kuvvetli “do”lar... İki oktavlık bir iniş ve çıkıştan sonra kaba “sol”de karar... Bazen acı tizlere fırlayış...

⁶ hevenk: bir ipe, bir çubuğa geçirilmiş, dizilmiş veya birbirine bağlanmış yaş meyve ve sebze bağı

⁷ muhasara: kuşatma

⁸ maşuka: sevilen kadın

⁹ halas: kurtuluş

¹⁰ ıspazmozlanmak: kasılmak

¹¹ muvaffakiyetsizlik: başarısızlık

¹² kanı dönmek: [metinde] sinirlenmek

¹³ hararet: ateşlilik

¹⁴ mahluk: yaratık

¹⁵ vuku: meydana gelme

¹⁶ temaşa: seyir

¹⁷ armonik: armonika

¹⁸ muhtelif: çeşit çeşit

¹⁹ diyapazon: titreştirildiğinde ana seslerden birini veren, U biçiminde, küçük bir çelik araç

Güfte İngilizceye, Almancaya, mütevali²⁰ idgam-ı maalgunneler²¹ ile kâh kâh Arapçaya andırır. Gırtlak nağmeleri dünyanın en meşhur tenorlarını taklitten âciz²² bırakacak bir heyecanda... Triller²³, senkoplar²⁴, kreşendolar²⁵, hasılı insani musikinın bütün marifetleri, burun buruna vererek salyalı ağızlarla sövüp saymaya andırır müt-hiş²⁶, müstehzi²⁷ jestler... Göz göze tehditli süzülüşler... Dişi senin mi benim mi olacak iddiasını yanık yanık tefsir eden²⁸ melodik ihsaslar²⁹...

Konserdeki kulak patlatan gürültülere bakılırsa kâh Berlioz'dan kâh Wagner'den mütehassis olmuşa³⁰ benzerler...

Fırlattıklarını isabet ettirememesinden meyas³¹ kalan Muammer Efendi hiddetini teskin³² için pencere önünden şimdi kedilere ağzıyla hücumla girişerek:

— Menhuslar³³! *Faust* operasını mı oynuyorsunuz, *Carmen*'i mi? İstanbul'da henüz bir şehir operamız yok... Siz hangi konser-vatuvardan çıktınız edepsizler? Hayvanın da insanın da ilanıaşkı hep böyle mi olacak? Mutlak dışının de arkasından koşulup da göğüs paralayarak, boğaz yırtarak mı haykırılacak?

Muammer Efendi'nin torunu Hüsni:

²⁰ mütevali: ardışık

²¹ idgam-ı maalgunne: harfleri birbirine katarak iki kez söylenen geniz sesleri

²² âciz: güçsüz

²³ tril: müzikte, bir nota ile komşusu olan diğer bir nota arasında hızlı bir şekilde gidip gelme işi

²⁴ senkop: aynı değerdeki iki notanın arasına bunların iki katı değere sahip olan bir notanın girmesi

²⁵ kreşendo: çalgıların giderek daha yüksek ses verecek biçimde çalınma durumu

²⁶ müthiş: dehşetli

²⁷ müstehzi: alaycı

²⁸ tefsir etmek: yorumlamak

²⁹ ihsas: sezdirme

³⁰ mütehassis olmak: duygulanmak

³¹ meyas: üzgün

³² teskin: sakinleştirmek

³³ menhus: uğursuz

— Haminne bak bak Nimeti Teyze'min Sarman'ı da orada... Ağaçta... Mırnavlıyor.

Büyükanne nezleden erkekleşmiş sesiyle:

— Aa müftülerin Sincap'ı, Saraylı'nın Tosun'u, Kevser Hanım'ın Ceylan'ı hepsi orada...

Ahretlik Muhsine teessüfle içini çekti:

— Hanımcığım bizim Tekir de orada... Görüyor musunuz?

Gelin hanım ince bir gülüşle:

— Kim yok? Hangisi eksik? Mahallenin bütün kedileri incirde top cemaat olmuşlar³⁴... Salahattin Beylerin Kaplan'ı, Sucu Hasan Efendi'nin Pamuk'u, Münire'nin Şahin'i... Hangisini söyleyeyim?

Büyük hanım:

— Uzaktan gözlerim pek iyi seçmiyor amma birçok da yabancı kediler görüyorum. Öyle değil mi kızım?

— Öyle hanımanneciğim. Ben diyeyim yirmi beş, siz deyiniz otuz...

Hâlâ dudaklarının titremesi zail olamayan³⁵ Muammer Efendi:

— Bir canavar sürüsü... Yedi mahallenin kedisi buraya toplanmış.

Büyük hanım:

— Deminden bir haykırıştılar... Ev sallandı, camlar zangırdadı vallahi... A, bu nedir? Kedilere varıncaya kadar zaman değişti. Ben kırk yıllık kadını. Bilirim. Eski kızgınlıkları böyle olmazdı. Bakınız, işitiniz. İşte opera gibi tane tane söylüyorlar. Neredeyse dile gelip bizimle konuşacaklar. Kıyamet alameti...

Küçük Necip, annesinin eteğini çekerek:

— Hayriye Hanım kedisi ile konuşuyor zati³⁶... “Mır mır” diyor, su istiyor. “Mır mır” diyor, yiyecek istiyor. Birbirini anlıyorlar. Anne dinle bak... Şimdi de “mırnav mırnav” diyor...

Muammer Efendi öfkeden gelen bir öksürükle:

³⁴ top cemaat olmak: toplanmak

³⁵ zail olmak: ortadan kalkmak

³⁶ zati: zaten

— Edepsiz hayvanın şimdi de istediği başka.

Gelin hanım önüne bakar. Büyük hanım tuhaf bir sırıtışla dinler. Büyükbabasının sözünden vazıh³⁷ bir mana³⁸ çıkaramayan çocuk hepsinin yüzlerine göz gezdendir. Söze geç intikal eden³⁹ ahretliğin çehresindeki⁴⁰ tebessüm⁴¹ başlangıcı söyner. İncirin tepesindeki dişi, biraz yerinden kımıldar kımıldamaz alt dallar birbirine karışır. Şirin'in üzerine torpil gibi üçü dördü birden atılır. Fakat dişi, en yüksek ve acı perdeden bir feryat salıvererek, son bir çeviklikle mütearrızları⁴² didikleyip hücumu defeder. Havada tüyler uçuşur. Kahramanların birkaçı armut gibi sapır sapır yere dökülür.

Muammer Efendi kulaklarını tıkayarak:

— Bittim... Kkafamın içinde lokomotif düdüğü gibi bir şey öttü. Beynim dağıldı sandım. (ayağında tek kalmış olan terliğini çıkarıp dişiye doğru sallayarak) Be kâfirin kızı primadonnalıktan⁴³ birinci mükâfat mı aldın? Yoksa Miloviç'ten⁴⁴ mi meşk ettin?.. Yoksa büyükanan maruf⁴⁵ kantatrislerden⁴⁶ biri miydi? Merhume⁴⁷ Peruz⁴⁸ senin yanında kurbağa gibi kalır vallahi...

2

Hayriye Hanım, Muammer Efendi'ye bir kapışırı komşu, kimsesiz, yaşlı bir duldur. Evinde yalnız başına oturur. Sevgili bir kedisi vardır; Şirin... Can yoldaşı, sırdaşı hep bu dişi hayvandır. Onunla koyun koyuna yatar, konuşur, dertleşir, beraber yerler, iç-

³⁷ vazıh: açık

³⁸ mana: anlam

³⁹ intikal etmek: kavramak

⁴⁰ çehre: yüz

⁴¹ tebessüm: gülümseme

⁴² mütearrız: saldıran

⁴³ primadonnalık: başoyunculuk

⁴⁴ Miloviç: 1910'larda İstanbul'da operetlerde başoyunculuk yapan Avusturya veya Macaristan asıllı opera sanatçısı

⁴⁵ maruf: bilinen

⁴⁶ kantatris: kadın şarkıcı

⁴⁷ merhume: ölmüş kadın

⁴⁸ Peruz: 1866 Sivas doğumlu kantocu

ler. Dostu, çocuğu, hısımlı⁴⁹ akrabası, her şey bu kedidir. Dul kadının hayat boşluğunu refakati⁵⁰ ile Şirin doldurur.

Kedi hastalandığı zaman ona büyük bir itina ile kendi perhiz yemeklerinden, sancı, mide, romatizma ilaçlarından yedirir. Hayvanı helaya⁵¹, diğer bazı insani âdetlere alıştırmıştır. Kedi bir akşam eve gelmese Hayriye Hanım elinde fener kapı kapı dolaşır. Sokakları altüst eder. Bahçe bostan demez, aramadığı yer bırakmaz. Görenlere, bulanlara kudretince⁵² müjdelere vadedir. Gaybubetin⁵³ birkaç gün sürdüğü zamanlarda ağlar, sızlar, matem eder. Hocalara, bakıcılara, huddamlılara⁵⁴ başvurur. Kedisine bu kadar düşkündür.

Tıkır tıkır Hayriye Hanım'ın bahçe kapısı açılır. Alnında çatkı⁵⁵, gözler kıpkırmızı, üzüntüden rengi solmuş, avurdu avurduna çökmüş kadın görünür. Dolgun gözlerle incirin ta tepesinde azgın, aygır kedilerin ateşli nazarlarına hedef teşkil eden bir noktadaki sevgili kedisine bakar. Yaşlarını tutamaz.

Kadını görünce Muammer Efendi pencereden haykırır:

— Komşum Hayriye Hanım...

Kadın baygın bir sesle:

— Efendim...

— Bu ne hâl?

— Sormayınız efendi...

— Senin Şirin mahalleyi ihtilale⁵⁶ verdi. Bir kedini zapt edemiyor⁵⁷ musun?

— Ah ne mümkün?.. Efendi ne mümkün?.. Bir dişi kedim var. Başıma gelmedik cezire⁵⁸ kalmadı. Bu vakitte kız evladı olanlara Rabb'im imdat eylesin...

⁴⁹ hısımlı: evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler

⁵⁰ refakat: arkadaşlık

⁵¹ hela: tuvalet

⁵² kudretince: gücü yettiği kadar

⁵³ gaybubet: göz önünde olmama

⁵⁴ huddamlı: cinleri kontrol eden, hizmetinde cinler olan kimse

⁵⁵ çatkı: alından geçerek başın çevresine çember gibi bağlanan bağ

⁵⁶ ihtilal: kargaşa

⁵⁷ zapt etmek: tutmak

⁵⁸ cezire: sıkıntı

— İçeri al kepazeyi, kapa bir odaya...

— Kapadım. Fakat zapt edemedim. Kızgınlıkla kediciğimin kanı dondu. Huyu değişti. Büsbütün başka bir mahluk oldu. Evvelden beni sayardı. Benden korkardı. Şimdi yüzüme atılacak gibi vahşetler⁵⁹ gösteriyor. Evvelden melek gibi bir hayvandı. Davayı bilirsiniz. Geçen sene Hatiplerin Ferhat'ı benim Şirin'in bıkırını⁶⁰ izale etti⁶¹. Böyle komşu yere batsın. Benim kedimi yani Şirin'imi yavuklamak için inatlarına o erkek, o canavar kedilerinin adını Ferhat koydular. Benimkini berbat ettiler, nihayet işte muratlarına erdiler. Nihayet işte ortaya düştü. Alışmış kudurmuştan beterdir derler. Ne fena bu ahlak bozukluğu... Kedilerde bile...

Öbür tarafta pencereden Saraylı Hanım:

— Pek de öyle söyleme Hayriye Hanım... Senin Şirin de damarlarda az fındıkçılık etmedi⁶². Vallahi benim Tosun evliya gibi bir kedi idi. Onu bile iki günde azdırdı. Şimdi bir türlü içeriye alamıyorum. Yemiyor, içmiyor. Mırnav da mırnav... Hayvanın bu aşkı hep senin Şirin için değil mi? Şimdi sokaklardan fahişeleri topluyorlar. Kedi ahlaksızlıklarına hangi daire⁶³ karışır? Evkaf⁶⁴ mı, emanet mi, polis mi, vilayet mi? Bilsem gidip haber vereceğim. Nedir mahallenin bu orospu kedinin yüzünden çektiği? Delikanlıları koruma cemiyeti nerede meclis kuruyor?

Hayriye Hanım kısık sesle haykırarak:

— Sen sus Saraylı. Açtırma ağzımı... Kedilerden evvel Allah insanları ıslah etsin. Söyleyecek nelerim var nelerim... Fakat neme lazım...

Saraylı:

— Ne biliyormuşsun? Söyle bakayım.

Muammer Efendi'nin büyük hanım:

⁵⁹ vahşet: vahşilik

⁶⁰ bikir: kızlık

⁶¹ izale etmek: yok etmek

⁶² fındıkçılık etmek: [metinde] baştan çıkarmak

⁶³ daire: belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri

⁶⁴ evkaf: vakıf mallarını yöneten kuruluş

— Aaa deli olmayınız! Kırk yıllık komşusunuz. İnsan hiç kedi köpek için bozuşur mu kuzum?

Hayriye Hanım:

— Benim Şirin’e orospu diyor. Vallahi onun kedisi de çoktandır puşt oldu. Kaç defa gözümle gördüm.

Muammer Efendi:

— Çoluğa çocuğa karşı ağzını bozma Hayriye Hanım öyle fena tabir kullanma. “Puşt oldu” ne demek?

Hayriye Hanım:

— Ya ne diyeyim efendim? Bunun başka türlü adı var mı?

Muammer Efendi:

— Mazohist⁶⁵ oldu, diyeceksin.

Hayriye Hanım:

— Bu sizin buyurduğunuz, benim söylediğimin Frenkçesi mi?

Muammer Efendi:

— Vallahi necesi olduğunu ben de bilmiyorum. Bu yeni tabiri gazetelerde, kitaplarda okuyorum.

Saraylı Hanım:

— Rabb’im cümleyi kötü dilden saklasın. Ben onun kedisine orospu dedim ya o da benim oğlana iftira atıyor.

Hayriye Hanım:

— Ben oğlun için söylemedim. Benim lafım kediye. Mahdum⁶⁶ beyin de öyle bir huyu varsa o da başka. Onu sen söylüyorsun. Allah dilini dolaştırıyor da gizliyi aşikâra⁶⁷ vurduruyor.

— Taşıma çirkef taşıma. Nefesin ortalığı kokutuyor.

⁶⁵ mazohist/mazoşist: eziyet çekerek cinsel zevk alan kimse

⁶⁶ mahdum: oğul

⁶⁷ aşikâra vurmak: açıkça ortaya koymak, belli etmek

— Önüne gelene “orospu”... Kediye köpeğe hep “orospu”... Nedir bu kuzum? Ezberinizde başka lakırdı⁶⁸ yok mu? Nazenin⁶⁹ âlâsı⁷⁰ saraylardan çıkarmış. Bu anlaşıldı. Hünkâr⁷¹ artığı karılar...

— Ben senin gibi mahalle bekçisiyle yatmadım. Yattımsa hünkârla yattım. Şimdi saraylı yok. Meydana bu kadar nazenin nereden çıkıyor? Söyle bakayım kaltak!

Muammer Efendi en kaba sesiyle haykırarak:

— Edep yahu... Ağızlarınızdan çıkanları kulaklarınız işitsin. Burada çoluk çocuk var. Herkes pencerelere üşüştü. Bütün mahalleli sizi dinliyor.

Hayriye Hanım:

— Dinlesinler. Onun da ne mal olduğunu biliyorlar, benim de... Tosun’un soysuzluğunu bilmeyen var mı? Onun babası Kıymacıların Arap kedisi değil miydi? İmam’ın yavrularını o canavar parçalamadı mı?

Muammer Efendi:

— Vallahi Hayriye Hanım şimdiki zamanda bazı insanların bile soy soplaları pek belli değil. Kediler için katiyen hasep nesep⁷² tayini⁷³ müşküldür⁷⁴.

Diğer komşu Şahsene Hanım evinin tahtaboşundan⁷⁵, bu karışık davayı şehadet⁷⁶ ile tenvire⁷⁷ atılır bir ciddiyetle:

— Tosun’un büyük anası Van kedisidir. Bilirim ve Allah için şehadet ederim⁷⁸ çünkü benim Pamuk’un da teyzesidir.

Nimeti Hanım, Muammer Efendi’nin kapı bitişik komşusudur. Bir kattan ibaret iki odalı bir evceğizi vardır. Yatalak kocası ile bu

⁶⁸ lakırdı: söz

⁶⁹ nazenin: cilveli

⁷⁰ âlâ: iyi

⁷¹ hünkâr: padişah

⁷² hasep nesep: bütün soy

⁷³ tayin: belirtme

⁷⁴ müşkül: zor

⁷⁵ tahtaboş: teras

⁷⁶ şehadet: tanıklık

⁷⁷ tenvir: aydınlatma

⁷⁸ şehadet etmek: şahitlik yapmak

izbe⁷⁹ bucakta yaşar. Küçük bahçesine çıkıp incirdeki kışlık canlı meyve hevenklerine bakarak:

— A kör olmayasicalar! O ne kir, o ne mundarlık⁸⁰... Hepsinin suratları kasap önlüğüne dönmüş. Yüz göz tırmık içinde, Allah kah-
retsin hepinizi de. Rabb'im kimseyi azdırmazın böyle... A Şahse-
ne'nin Pamuk'una bakınız. Kömür tozuna bulanmış, çingene yav-
rusuna benzemiş. Benim kömürlüğün arka tahtasını koparmışlar,
içerisini randevu yeri yapmışlar... Kovuyorum kovuyorum, başa
çıkamıyorum. Kömürlerin içine pisliyorlar. Mangalda öyle fena ko-
kuyor ki yatalak ihtiyar adamın başı tutuyor. Bana da hep bulantılar
geliyor. Oraya buraya siyiyorlar⁸¹. Kedi sidiği öyle sabit bir lavan-
ta⁸² ki ne kadar temizlesen yılına kadar kokusu çıkmıyor.

Muammer Efendi:

— Nimeti Hanım, senin Kaplan'ı ne yaptın? Meydanda yok.

Nimeti Hanım:

— Kendi kendine kayboldu. Ben de hiç aramadım. Kedi iste-
mem, köküne kibrit suyu!

Muammer Efendi:

— Farelerle ne yapacaksın?

Nimeti Hanım:

— Kedi derdi çekmedense fareye razıyım. Onlar namuslu hay-
vancağızlardır. Çiftleştiklerini kimseye göstermezler. Ne olursa
gizli kapaklı tavan arasında olur. Bunları ne rezalet... Nerede
ise insana saldıracaklar. Irzımdan korkuyorum vallahi...

Şahsene Hanım:

— Müftülerin Emine Hanım, Samur'u salıvermiyor...

Hayriye Hanım:

— Nasıl zapt ediyor?

Şahsene Hanım:

— Kolayını bulmuş.

⁷⁹ izbe: basık, loş, kuytu (yer)

⁸⁰ mundarlık: [murdarlık] kirlilik

⁸¹ siymek: işemek (kedi, köpek)

⁸² lavanta: [metinde] esans

Hayriye Hanım:

— Ne türlü?

Şahsene Hanım:

— İçeriye gürbüz bir delikanlı almış, ikisini bir odaya kapamış.

Hayriye Hanım:

— Öyle de yapamam doğrusu. Kedi olsun ne olursa olsun insana biraz da ar hayâ lazım.

Şahsene Hanım:

— Ya böyle damlardaki rezaletler daha mı iyi?

Hayriye Hanım:

— Böyle şeyi seyre çıkanlar utansınlar. Bana ne, ben başımı çevirip geçerim.

Nimeti Hanım:

— A olmuyor ki gözdür bu, bazen kayıveriyor...

Şahsene Hanım:

— Hayvandır bu, çekinmesini bilir mi? Onların cümbüşleri de böyle damda, ağaç üstünde.

Hayriye Hanım:

— Bir zaman Şirin'i eve kapadım, hiç dışarıya çıkacak delik bırakmadım. Kedimin gözleri fıldır fıldır yanmaya başladı. San ki içeride yangın varmış gibi merdivenlerden bir aşağı bir yukarı saldırmaya, oraya buraya atılmaya başladı. Bahçe kapısının önüne iniyor. Oraya bir çanak dolusu su koydum. Lakır lakır lakır içiyor. A dostlar bu ne ateş, bu ne hararettir, içinin alevlerini bir türlü söndüremiyor. Sonra başlıyor bütün avazıyla çirkin çirkin bağırmaya. Haydi efendim bahçe kapısının arkası zamparalarla doluyor. Onlar dışardan, Şirin içeriden mırnav da mırnav... Kapının altında biraz aralık var oradan erkek kediler pençelerini içeriye sokuyorlar. Bizimki de elini dışarıya uzatıyor. Aman işte o zaman öyle tatlı bir mırnavlaşıyorlar ki neredeyse birbirleriyle “bonjur” yapacaklar sanırsınız.

Şahsene Hanım:

— Bu sene de aksi gibi mahallede dişi kedi az. İnsanlarda kadın çok, kedilerde erkek... Hikmetullahi teala⁸³...

Nimeti Hanım:

— Bekir Beylerin Elmas'ı ne oldu?

Şahsene Hanım:

— O vaktiyle karnını doldurdu. Şimdi sobanın yanında uyuyor.

Hayriye Hanım:

— Darısı benim Şirin'in başına. Durunuz dinleyiniz. Hayvanı hapsedtim ama sonradan yerlerde yuvarlanarak mırnavlamasına içim acıdı. Meseleyi danışmaya müftüye gittim. Hacı Şakir, hid-detle yüzüme bağırarak “Bırak hayvanı. Günahtır. Cenabıhak böyle emretmiş. Onlar da zürriyetlerine⁸⁴, ırklarına hizmet edecekler. Senin ananı babana vermeye idiler bugün sen olur muydun?” dedi.

Nimeti Hanım:

— A herif bunamış. Bir kadına karşı böyle lakırdı söylenir mi?

Hayriye Hanım:

— Bunamış bunamamış bilmem... Fetvayı böyle verdi. Ben de kediyi bıraktım. Günahı sevabı onun boynuna.

Birkaç evaşırı, sabık kürsü şeyhlerinden Manastırlı Zülkifil Efendi pencereden tıpkı camide olduğu gibi elini söve⁸⁵ tahtasına güm güm vurarak balgamlı sesiyle:

— Avratlar dilinizi tutunuz. Cehennemî bütün bütün unuttunuz, Allah ıslah eyleye. Kedilerin de ağaçta baloları var. Hayvanlara su-i ahlak⁸⁶ insanlardan sirayet eder⁸⁷.

Zülkifil Hoca iddiasını ispat için birkaç hadis okur...

Şahsene Hanım:

— Bu herif “cehennem” diye yine başımıza çıktı.

Muammer Efendi:

⁸³ Hikmetullahi teala: (“Allah’ın hikmeti”) beklenmeyen, sebebi anlaşılmayan veya şaşıl原因 şeyler için kullanılan bir söz

⁸⁴ zürriyet: soy sop

⁸⁵ söve: kapı ve pencere kasası

⁸⁶ su-i ahlak: ahlak kötülüğü

⁸⁷ sirayet etmek: bulaşmak

— Hocam sen kedi köpek işine karışma. Haydi odana çekil. Vakitler nazik.

Zülkifil Efendi, metleri⁸⁸ birkaç elif miktarı uzata uzata haykırarak:

— Nasıl karışma? Karışmazsam Allah bana vebal⁸⁹ yazar.

Şahsene Hanım'ın mektepli kızı Nevres, hocaya karşı, asabi⁹⁰ boynu üzerinde kesik kâküllerini titreterek:

— Hoca, vaaz yasak... Sen karışacaksan kendi karına, kızına karış. İhtiyar karın öldü, on sekiz yaşında bir kız aldın.

Zülkifil Hoca:

— Sünnet-i şeriftir⁹¹.

Nevres:

— Karın üvey kızından daha taze.

Hoca:

— Peygamberin isrine⁹² süluk ettim⁹³.

Şahsene Hanım:

— Peygamber yalnız körpe kızlar almadı. Yaşça kendinden büyüğünü de aldı. Hatice validemiz...

Hoca:

— Haticetü'l-kübra, Fatımatü'z-zehra radiyaliahü anhüma. Onlar da sizin gibi kadındılar. Ama seslerini namahreme⁹⁴ duyurmazlardı.

Nevres:

— Çok tuhaf şey... Kocalarından başka kimse ile lakırdı etmezler miydi bunlar?

Hoca:

⁸⁸ met: Arapçada kendinden önceki harfin uzun okunmasını sağlayan harfler

⁸⁹ vebal: günah

⁹⁰ asabi: sinirli

⁹¹ sünnet-i şerif: kutsal sünnet

⁹² isir: iz

⁹³ süluk etmek: bir yola girmek

⁹⁴ namahrem: yabancı

— Haşa sümme haşa⁹⁵ gazinoda kanto⁹⁶ okumazlardı. Baloda göbek atmazlardı.

Nevres:

— Sen adamakıllı bunamışsın. Hoca o zaman Arabistan’da gazino var mıydı? Baloda göbek atılmaz. O senin bildiğin yalelli, terelelli, çiftetelli havaları. Gerdan kırma, göz süzme, göbek atma oyunları... O rezaletler çoktan ortadan kalktı. Baloda dans edilir. Fokstrot⁹⁷, çarliston⁹⁸, Şimi⁹⁹...

Hoca:

— Sus! Sus dilin tutulsun karı! Kulaklarıma lanet doldurma!

Nevres:

— Senin dilin tutulsun. Bu asırda Hatice validemiz, Fatma anamız gibi yaşamalı imişiz. Baksanıza bunağın zoruna... Başlarınızdan zorla o koca sarıkları çıkardılar ama kafalarınızın içindeki küf tutmuş zehirli zihniyetleri söküp atamadılar. Hâlâ sırasına getirip yılan gibi onu bunu sokmaya uğraşıyorsunuz. Öyle “gazino, kanto, balo” diye medeniyet işlerine dilini uzatma. Vallahi gider seni haber veririm.

Zülkifıl Hoca nezleli göğsünün bütün kin ve hararetiyle:

— Yan, ya cehennem... Neuzübillah¹⁰⁰...

İstiğfarlar¹⁰¹ ile taassubunun¹⁰² bütün nefretlerini komşularının üzerine saçmakta iken vukua gelen ani bir hadise¹⁰³ kavgacıların ve dinleyenlerin dikkatlerini başka tarafa çevirdi. Saraylı Hanım ayaklarının altına bir iskemle koymuş, eline uzun bir lale sırtığı almış bu müthiş ciridi kedi hevenkleriyle donanmış incir ağacına havale ederek¹⁰⁴ Tosun’a şöyle bağırıyordu:

⁹⁵ haşa sümme haşa: öyle olmasına ihtimal yok

⁹⁶ kanto: kadın sanatçıların şarkı söyleyip dans ederek yaptığı gösteri

⁹⁷ fokstrot: dört tempolu bir dans

⁹⁸ çarliston: bir dans türü

⁹⁹ şimi: bir dans türü

¹⁰⁰ neuzübillah: Tanrı korusun

¹⁰¹ istiğfar: tövbe etme

¹⁰² taassup: bağnazlık

¹⁰³ hadise: olay

¹⁰⁴ havale etmek: yollamak

— Namussuz hayvan sana mazohist diyorlar. Ailemizin temiz namını lisan¹⁰⁵ getirdin. Haysiyetimizi¹⁰⁶ bozdun. Oğlumun aleyhine kötü şeyler söyledin. Ben seni gebertmeyim de kimi geberteyim? Böyle bir rezaletin varsa yaşın yerlerde sayılsın. Eğer bu bir büh¹⁰⁷tan ise bu iftirayı sana edenin, dilerim Bari¹⁰⁸ Hüda’dan ağzı dili kurusun...

Sırık yukarıdan aşağıya ağacın üzerinde bir tarama yapınca beş altı kediyi zedeler. Şirin birdenbire ürker¹⁰⁹ tepedeki mevkisinden Nimeti Hanım’ın alçak damına atlar. Arkasından haydi hurr büt¹¹⁰ün erkek kediler yaylarından fırlamış birer ok gibi nazeninin üzerine atılırlar. Nimeti’nin damındaki kiremitler birbirine karışır. Çorbaya döner. Şirin oradan can havliyle kendini sokağa fırlatır. Hovardalar coşkun bir ırmak şiddetiyle arkasından gür¹¹¹ül gür¹¹²ül akarlar. Üç dört kiremit şangır şungur sokağa dökül¹¹³ür, tuzla buz olur. İçeriden Nimeti ile yatalak kocası inceli kalınlı suzinaktan¹¹⁴ birer feryatla:

— Bunlar kedi değıl. Birer aznavur¹¹¹. Allah’ın belaları... Bir çürük evimiz var. Onu da başımıza yıkacaklar. Polise verilmez. Aleyhlerinde dava edilmez. Bizim her martta dam aktartacak paramız mı var? Zülkifil Hoca pek de haksız değıl, insanların azgınlığı hayvanlara geçti. Pamuk’un da Allah belasını versin... Tosun da yere batsın... Şirin’i de şeytanlar götürsün...

Perestışkârların¹¹² aşk serenatları¹¹³ şimdi bostanın çardağında kurulur. Acı tatlı mırnavlar oradan duyulur. Konser evvela hafif bir duetto¹¹⁴ ile başlar. Gıtgide kızıdır. Zannedersiniz ki bir alay ağzı bozuk mahalle karıları, külhanbeyleri birbiriyle sövüşüp sayışıyor-

¹⁰⁵ lisan: dil

¹⁰⁶ haysiyet: itibar

¹⁰⁷ büh¹⁰⁷tan: iftira

¹⁰⁸ Bari: düzgün, tertipli ve güzel yaratan

¹⁰⁹ mevki: yer

¹¹⁰ suzinak: klasik Türk müziğinde bir makam

¹¹¹ aznavur: kırııcı kimse

¹¹² perestışkâr: delice seven

¹¹³ serenat: açık havada sevgiliye verilen küçük konser

¹¹⁴ duetto: bir kadın ve bir erkek sesin sözleri dönüşümlü olarak okudukları hafif müzik parçası

lar. Arada akortsuz, pürtenafür¹¹⁵ zurnalar, flütler, kornolar¹¹⁶, borular, trombonlar, gropistonlar¹¹⁷ çalınıyor. Kâh kâh zakirlerin¹¹⁸ yanık sesleri karışarak tekke ayinleri oluyor. Papazlar matemî¹¹⁹ makamlarıyla cenaze götürüyorlar. Dünyanın bütün musiki¹²⁰ üstatları bir araya toplansalar bu kadar cemiyetli bir opera yapamazlar.

Bir aralık şamata hazinleşir¹²¹... Romeo ile Juliet’in balkon düosu¹²²... Âşık maşuka karşı karşıya bütün gönüllerinin yangınıyla sevdalarının ilhamını söyleşiyorlar. Koro etraftan dem tutuyor¹²³. Birdenbire primadonnanın nalesi¹²⁴ tiz “la”ya kadar fırlar. Bostanlar, bahçeler inler. Arkasından Hayriye Hanım’ın şu nevası¹²⁵ işitilir:

— Eyvahlar olsun a dostlar Şirin’imi öldürüyorlar!

Nimeti Hanım iki avucunu niyazmendane¹²⁶ havaya kaldırarak:

— Gebertsinler! İlahi paramparça etsinler!

Muammer Efendi pencereden:

— Kale fetholundu. Dişi bu hengâme-yi vuslatta¹²⁷ hazdan¹²⁸ mı yoksa acıdan mı bağırır? Eski ve yeni dünya hükeması¹²⁹ kedi şehvetinin¹³⁰ bu garip muammasını¹³¹ henüz halledememişlerdir. Ne olduysa benim sabah keyfime oldu.

¹¹⁵ pürtenafür: ses uyumsuzluğuyla dolu

¹¹⁶ korno: üflemeli bir çalgı

¹¹⁷ gropiston: üflemeli bir çalgı

¹¹⁸ zakir: zikreden

¹¹⁹ matemî: yaslı

¹²⁰ musiki: müzik

¹²¹ hazinleşmek: hüznü duruma gelmek

¹²² düo: düet

¹²³ dem tutmak: bir çalgıya eşlik etmek

¹²⁴ nale: inleme

¹²⁵ neva: ses

¹²⁶ niyazmendane: yalvaran şekilde

¹²⁷ hengâme-yi vuslat: kavuşma gürültüsü

¹²⁸ haz: zevk

¹²⁹ hükema: bilginler

¹³⁰ şehvet: aşırı istek

¹³¹ muamma: bilmece

3

Muammer Efendi'nin zevcesi Ayşe, gelini Server Hanımlar, büyük oğlu Feyzi Bey, ortancası Necip, küçüğü Hüsnü, torunu Enver, ahretlik Muhsine, bütün aile efradı, sabah kahvaltısı için alt kattaki geniş yemek odasına toplanırlar. Bu kuytu odada kedi gü-rültüsünden kurtulmuş olan aile reisi Muammer Efendi bermutat¹³² birbirini arkasına sigaralarını tellendirip kahvelerini sıralamaktayken sokak kapısı çalınır, Muhsine koşar, açar. Gelen komşu Hayriye Hanım, yabancı değil. Yaşlı kadın o hafta içinde sanki birkaç yıl daha ihtiyarlamış gibi hâlsiz adımlar, ufak iniltiyle girer.

Muammer Efendi:

— Hayrola komşum. Neşesizsin ne oldu sana yine?

Hayriye Hanım:

— Ah sormayınız efendi hâlimi. Bu Şirin beni öldürecek.

— Ha... Yine kedi derdi...

Ayşe Hanım:

— A kardeş kendine dert ettiğin şeye bak. Dünyada kediden bol ne var?

Hayriye Hanım:

— Öyle deme kadını, ah işittiklerimi bilseniz...

Feyzi Bey:

— Kediler damlarda insanları utandıracak bir coşkunlukla nesillerini üretmeye uğraşıyorlar. Bir iki ay sonra ortalık kedi yavru-larıyla dolacak. Bak bak da beğendiğini al.

Hayriye Hanım:

— Şirin gibi kediyi bir daha nerede bulacağım? Dünyada bir ta-nedir. Eşi menendi¹³³ yoktur. Benim kızım evladım, canım ciğerim, hısmım akrabam hepsi o idi. Beraber yatar kalkar, yer içerdik. Artık iştahım kapandı. Midem bir şey kabul etmiyor. Onun su çanağını, yemek tabağını gördükçe içim fena oluyor. Kendimi zapt edemiyorum. Ağlayıp ağlayıp oturuyorum. Ah bu yalnızlık, kimsesizlik... O

¹³² bermutat: alışılâ gelen biçimde

¹³³ menent: benzer

benim huyumu aldıydı. Ben onun huyunu hulkunu¹³⁴ aldıydım. Bir-birimize alıştık. Övür¹³⁵ olduk. Onun can yoldaşlığı, çok insanlardan iyidir. Onsuz şimdi bir başıma garip kaldım. Hiçbir şeycikten teselli bulamıyorum.

Hayriye Hanım mendilini gözlerine yetiştirinceye kadar yaşlarının yarısını yerlere saçar.

Server Hanım:

— A Hayriye Hanımcığım bir kedi için canına kıyma böyle... Şirin'e ne oldu? Bir tarafını mı sakatladılar?

Hayriye Hanım:

— Kaç gündür meydanda yok. Yedi mahalle aşırıya kadar aramadığım yer bırakmadım.

Feyzi Bey:

— Kızgınlık hâli bu... Kim bilir nereye tıklandı... Görürsün bir gün çıkar gelir.

Ayşe Hanım:

— İşittiklerimi bilseniz, diyordun. Ne işittin? Yine ortalıkta ne var?

Hayriye Hanım:

— Bostanın ucundaki harap evde Çerkez midirler, Moskof mudurlar ne idikleri bellisiz¹³⁶ kiracılar var. Onlar kedileri tutup tutup yiyorlarmış. Havuzda kurbağa bırakmamışlar, tavan arasında fare...

Server Hanım:

— Öö... O munda hayvanlar yenir mi?

Muammer Efendi:

— Büyük söyleme gelin hanım, insan aç kalınca her şeyi yer. Hatta birbirini bile. Bu et pahalılığında bilmem fıstık üzümlü bir kedi dolması nasıl olur?

Ayşe Hanım:

— Aman efendi korkutma bizi...

¹³⁴ hulk: huy

¹³⁵ övür: yaşıt

¹³⁶ ne idiği bellisiz: ne olduğu belirsiz

Sofradan bir dilim ekmek alır öpüp başına koyarak:

— İşte kuru ekmek, bu nimet bana yetişir. Bu dururken kediyi, fareyi niye yiyeyim?

Hayriye Hanım:

— Dahası var dinleyiniz. Sahaf Süleyman Efendi'nin hanımı söyledi. Zübeyde yalan irtikâp etmez¹³⁷. Yarı gizli, yarı aşikâre kaç zamandır İstanbul'da at, katır, eşek etleri yeniyormuş. Şimdi de kediler için fetva¹³⁸ çıkartıyorlarmış.

Feyzi Bey:

— Böyle saçmalara inanmayınız. Ağızları kurusun, ortalığa dedikodu yayıyorlar. Memleketteki bolluğu görmüyor musunuz? Kasap dükkanlarında sığır, koyun, kuzu, asım asım her cinsten et dolu. Muhasarada mıyız, niçin kedi fare yiyelim?

Hayriye Hanım:

— Evet dolu. Hakkınız var ama benim gibi kimsesiz dul kadınların keselerine göre değil.

Muammer Efendi:

— İstanbul'un dörtte beşte bir kısmı çatlayıncaya kadar doyuyor ama öbür tarafı ceman¹³⁹ yekûn¹⁴⁰ aç. Şehrimizdeki kıtlık ve mekûlat¹⁴¹ bozukluğunu bana sorunuz. Bakkallar, yağları tağşiş¹⁴² için resmen müsaade istiyorlarmış. Gülünecek şey! Bana yüz dirhem gayrimağuş¹⁴³ yağ bulunuz, alnınızı karışlayayım. Süt de öyle, yoğurt da öyle, zeytinyağı da öyle, sirke de öyle... Hepsi öyle. Yalnız Balıkpazarı, Galata, Beyoğlu gibi işlek semtlerdeki maruf esnafın mallarına bakmamalıdır. Belediyenin hemen hemen daire-yi tef-tişinden¹⁴⁴ hariç, kuytu, ücra¹⁴⁵ mahallelerdeki az sermayeli küçük

¹³⁷ irtikâp etmek: yalan söylemek

¹³⁸ fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislam veya müftü tarafından verilebilen belge

¹³⁹ ceman: toplanmış olarak

¹⁴⁰ yekûn: toplam

¹⁴¹ mekûlat: gıda maddeleri

¹⁴² tağşiş: bir şeyin içine başka bir şey karıştırma

¹⁴³ gayrimağuş: katışıksız

¹⁴⁴ daire-yi teftiş: denetleme dairesi

¹⁴⁵ ücra: kıyıda olan

esnafın fakir halka neler yedirdiklerini araştırmalıdır. Zaten ahali-nin¹⁴⁶ maişeten¹⁴⁷ can çekişenleri de oradakilerdir. Fakrû'd-demle¹⁴⁸ musap¹⁴⁹ bu kısım halkın suratları toprak rengi bağlamıştır. Çocuk ana rahminden çıkar, dünya havasını çok teneffüs edemeden meza-ra girer. Kalanların çoğu da sıska, cılız, raşitiktir¹⁵⁰. Bu semtlerin yoksullukla kavrulan elli yaşındaki insanları cismen¹⁵¹, fikren¹⁵² yetmişlik biçare ihtiyarlara dönerler.

Feyzi Bey elindeki günün sabah gazetelerinden birine dikkatle gözlerini dikerek:

— Başsütunda yine pek müthiş bir cinayet...

Muammer Efendi kahvesinin son tortularını tiryaki süzgülü-ğü ile çalkalaya çalkalaya içerek:

— Sabahleyin de bu, akşamüstü de bu... Hayatta başka zaten ne kaldı ki? Yaşamak için öldürmek... Birtakım milletler bir türlü dünyaya sığamıyorlar. Azgınların gözü doymuyor. Rabb'imden ge-len rızka¹⁵³ kanaat eden¹⁵⁴ kaldı mı? Mutlaka yine sirkat¹⁵⁵ yüzün-den bir cinayet olmalı.

Feyzi Bey:

— Evet...

Muammer Efendi:

— Oku bakalım cinayet artistleri yine nasıl kanlı bir oyun oy-namışlar?

Feyzi Bey okur:

“Fatih civarında, Saatçi Sokağı’ndaki küçük hanesinde yalnız başına ikamet eden¹⁵⁶ Nesibe Hanım’ın bir haftadan beridir sokağa

¹⁴⁶ ahali: halk

¹⁴⁷ maişeten: yaşam, geçim bakımından

¹⁴⁸ fakrû'd-dem: kansızlık

¹⁴⁹ musap: başına bir kötülük gelmiş

¹⁵⁰ raşitik: kemik hastalığına yakalanmış

¹⁵¹ cismen: bedence

¹⁵² fikren: düşünerek

¹⁵³ rızık: yiyecek içecek

¹⁵⁴ kanaat etmek: yetinmek

¹⁵⁵ sirkat: hırsızlık

¹⁵⁶ ikamet etmek: bir yerde oturmak

çıkmadığı mahallece merakı mucip¹⁵⁷ olarak zabıtaya vuku bulan ihbar¹⁵⁸ üzerine kapısı açılmış, Zavallı kadının pek müthiş bir cinayete kurban gittiği anlaşılmıştır.

Merdiven başında bulunan cesedin görmüş olduğu cebir¹⁵⁹ ve şiddet eserleri, tüyleri ürpertecek bir vahşettedir. Tekmil¹⁶⁰ tırnakları sökülmüş, gözleri oyulmuş, vücudun birçok etleri cımbız gibi bir aletle yer yer koparılmış, tabanlar ateşe gösterilerek kebab edilmiş, saçlar demet demet yolunmuş, değil rüyeti¹⁶¹, tarif ve tasviri¹⁶² bile yüreklere ızdırap verecek bir haydutlukla bedbaht¹⁶³ kadına işkence edilmiş olduğu bilmuayene¹⁶⁴ anlaşılmıştır.

Nesibe Hanım, müfteris¹⁶⁵ bir intikamın kurbanı mıdır? Hayır, canavarları ağlatacak bu vahşetin saiki¹⁶⁶ sirkattir.

Nesibe Hanım 'ın, çok kimse ile görüşmez, pek samimilerinden gayri¹⁶⁷ misafir kabul etmez, gayetle temiz tuttuğu hanesinde tek başına yaşar elli beşlik fakat dinç, meraklı, titiz bir kadın olduğu söylenilmektedir.

Nesibe Hanım o civarda 'kavanozlu kadın' namıyla anılır. Bu garip lakabın şüyuuna¹⁶⁸ sebep de güya bahçede gömülü veyahut evin bir tarafında saklı bir kavanoz dolusu altını bulunmasıdır.

Zincir ile birbirine merbut¹⁶⁹ elli adet beşi bir aradaya malik olduğu¹⁷⁰ da bazı şahitlerin ağzıyla rivayet edilmektedir.

¹⁵⁷ mucip: gerektiren

¹⁵⁸ ihbar: bildirme

¹⁵⁹ cebir: zor

¹⁶⁰ teknil: bütün

¹⁶¹ rüyet: görme

¹⁶² tasvir: betimleme

¹⁶³ bedbaht: mutsuz

¹⁶⁴ bilmuayene: kontrol ederek

¹⁶⁵ müfteris: fırsatçı

¹⁶⁶ saik: sebep

¹⁶⁷ gayri: başka

¹⁶⁸ şüyu: yayılma

¹⁶⁹ merbut: bağlanmış

¹⁷⁰ malik olmak: sahip olmak

*Canilerin, kadına, bu hazinenin saklanıldığı mahalli¹⁷¹ söylet-
mek için pek müthiş işkencelerde bulundukları birçok asar¹⁷² dela-
letiyle¹⁷³ tebeyyün ediyor¹⁷⁴. Bahçede taraf taraf yerlerin kazılmış
olduğu, evin içinde bazı kısım duvarların sıvaları indirilerek bağ-
dadilerin¹⁷⁵ koparılmış ve döşeme tahtalarının sökülmüş bulunduğu
görülmektedir.*

*Öldürülen kadın hakikaten böyle bir servete malik midir? Ca-
niler bu kanlı taharrilerinde¹⁷⁶ umduklarını elde edebildiler mi? Bu
cihetler¹⁷⁷ adli tahkikatın¹⁷⁸ derinleştirilmesinden sonra anlaşılabi-
lecektir.”*

Feyzi Bey’in son cümleyi ancak telaffuz ettiği¹⁷⁹ bir anda Hay-
riye Hanım, yanında bulunduğu Server Hanım’ın kucağına yarı
baygın kendini bırakır.

Büyük Hanım telaşla:

— A kadına bir şey oldu! Birdenbire sarardı soldu... Kız Muh-
sine koş su yetiştir! Bir limon bul...

Ahretlik saldırır.

Muammer Efendi:

— Ne var? Sabahleyin kadıncağızın safrası mı oynadı?

Gelin Server Hanım, kocasının elindeki gazeteyi işaretle bay-
gının, okunan cinayetin heyecanına tutulduğunu anlatmak ister.

Feyzi Bey:

— Vakadan niçin bu kadar müteessir oldu¹⁸⁰? Maktule Nesibe
Hanım’ı tanıyor muydu acaba?

¹⁷¹ mahal: yer

¹⁷² asar: eserler

¹⁷³ delalet: kılavuzluk

¹⁷⁴ tebeyyün etmek: belli olmak

¹⁷⁵ bağdadi: yapılarda kullanılan çıta

¹⁷⁶ taharri: arama

¹⁷⁷ cihet: yön

¹⁷⁸ tahkikat: soruşturma

¹⁷⁹ telaffuz etmek: söylemek

¹⁸⁰ müteessir olmak: etkilenmek

Şimdi Muammer Efendi'yle büyük hanım, karı koca iki ihtiyar göz göze gelerek bu teessürün¹⁸¹ sırrını birbirine anlatmaya uğraşırlar. Server Hanım zevcine¹⁸² bir cevap olmak üzere:

— Tanıdığını hiç zannetmem. Burası neresi, Fatih Saatçi Sokak-
ğı neresi?

Büyük Hanım şehadet parmağını¹⁸³ ağzına götürerek gelinine sükût¹⁸⁴ işaret eder. Muhsine suyu, limonu yetiştirir. Kadına içirirler, koklatırlar. Boynunun şah damarlarını, kollarını, bileklerini ovuştururlar. Hayriye Hanım gözlerini açar. Gösterdiği zaaf¹⁸⁵ mahcubiyet¹⁸⁶ süzgünlükleriyle etrafındakilere müteşekkirane¹⁸⁷ bakınır.

Muammer Efendi:

— Komşum ne oldun böyle?

Hayriye Hanım:

— Kedinin derdinden birkaç zamandır işte böyle hâllere uğradım. Baygınlıklar geçiriyorum.

Büyük hanım:

— A kendine gel kardeş... Herkesin hısmı akrabası ölüyor, kayboluyor da kimse bu kadar kederlenmiyor. Kedi kendi canından daha mı iyi? Çıkar bu vesveseyi¹⁸⁸ zihninden. Kimse duymasın sana gülerler vallahi.

Hayriye Hanım:

— Elimde değil...

Büyük hanım:

— Sana bin kızgın kedi feda olsun. Başka bir sıkıntın varsa söyle bize. Elimizden geleni yaparız. Komşum, komşuluk büyük şeydir. Yarın ahirette yedi yerde suali vardır. Kalbini ferah tut. İnsan hâli bu ya, şayet evde yalnız başına geceleri korkuyorsan Muhsine

¹⁸¹ teessür: üzüntü

¹⁸² zevç: koca

¹⁸³ şehadet parmağı: işaret parmağı

¹⁸⁴ sükût: sessizlik

¹⁸⁵ zaaf: güçsüzlük

¹⁸⁶ mahcubiyet: utangaçlık

¹⁸⁷ müteşekkirane: teşekkür edercesine

¹⁸⁸ vesvese: kuruntu

gitsin seninle beraber yatsın. Daha çocuktur ama uykusu pek hafiftir, çıt olsa uyanır. Biz de buradayız. Allah’a emanet ne var? “Hişt” desen duyarız.

Bu hayırhahane¹⁸⁹ sözlerin karşısında Hayriye Hanım tekrar bayılacakmış gibi dalgınlıklar göstererek:

— Teşekkür ederim Ayşe Hanımcığım. Eksik olmayınız. Niçin korkayım, ne var? Rabb’ime çok şükür... Şeytan içime böyle bir vesvese getirirse size haber veririm.

Hayriye Hanım çok durmaz. Teşekkürlerini tekrarlayarak çekilip gider. Sokak kapısı kapandıktan sonra Muammer Efendi:

— Şimdi açık konuşalım. Mesele mühim. Bu kadının kimseye söyleyemeyeceği mühim bir derdi olmalı. Kedinin yasını bahane ederek âleme karşı bu kederini kapatmaya uğraşıyor.

Büyük hanım:

— Malum ötesini de ben söyleyivereyim. Bu da bir ikinci Nesibe Hanım değil mi? Hemen de tıpkı tıpkısına. Evinde tek başına yaşar. Her tarafı gül gibi tertemizdir. Bal dök de yala. Bir yere gitmez, kimse ile konuşmaz. Nadiren bize gelir. Misafir istemez. Babasından miras yedi. Kocasından mal kaldı. Kardeşinden mal kaldı. Yemez, içmez. Şişeyi dışından yalar. Bunun adı da kirli çıkı değil mi? Bir zamanlar *kavanoz* rivayeti bunun hakkında da çıkmadı mı?

Feyzi Bey:

— Bu kadında para vardır. Servetini kimseye sezdirmemek için daima yokluktan yoksulluktan, fakir hâinden bahseder. Sekiz dokuz odalı evi var. Kendisi bir can... Hakikaten muhtaç olsa o bomboş duran odaları kiraya vermeyi düşünmez mi? Hâlbuki evinin içine bir yabancıya adım attırmaz. Ödö kopar.

Büyük hanım:

— Balık Pazarı’ndaki mağazasını da unutmayınız. Ayda tamam yüz elli lira alır. Bu kadar para onun nesine? Kedisine ciğer almakta başka ne masrafı var? Mağazasından kimseye bahsettirmez. Hemencecik sözü kapatır. Ben kırk yıllık komşusu olduğum için bilirim. İhtimal ki kimseye bildirmediği birkaç parça iradi¹⁹⁰ daha

¹⁸⁹ hayırhahane: hayır sahibine yakışan

¹⁹⁰ irat: gelir

vardır. Bu kirli çıkı Hayriye, Saatçi Sokağı'nda öldürülen Kavanozlu Nesibe'den daha zengindir. Eğer böyle değilse ben de bir şeycik bilmiyorum.

Server Hanım:

— Biriktirdiği paraların miktarını ne kadar tahmin edersiniz?

Feyzi Bey:

— Çoğu altın para olmak şartıyla en aşağı on beş bin, yirmi bin lira...

Server Hanım:

— Bu hazine acaba evin neresinde saklıdır?

Evin aile babası Muammer Efendi, adedi on beşi aşan sabah sigaralarından birini daha ağızlığına geçirip bir kahve daha isteyerek tevbihkâr¹⁹¹ bir sesle:

— Canım nenize lazım kadıncağızın parası? Bir yerden çalmamış, gasbetmemiş¹⁹², yememiş içmemiş, biriktirmiş. Bu komşu kadının ne bize ne başkalarına bir zararı var mı? Sözleriniz tastamamına hakikat değil ya... Birtakım tahminler üzerine laf ediyorsunuz, düşündükleriniz doğru mu bakalım? Hariçten bir duyan olur, bu lakırdılarınızı sahiye alır. Kadıncağızın başına maazallah¹⁹³ bir felaket çıkartırsınız. Nesibe Hanım gibi bunu da mı öldürteceksiniz?

Büyük hanım:

— Rabb'im göstermesin. Hatuncağızın felaketine niçin sebep olalım? Biz kendi aramızda konuşuyoruz. Tahminlerimiz de büsbütün yabana atılacak gibi değildir. Bu kadar parayı bu yaştan sonra biriktirip de ne yapacak? Birkaç öksüz gelin etse birkaç çocuğun mektep, tahsil¹⁹⁴ masraflarını verse olmaz mı?

Muammer Efendi:

¹⁹¹ tevbihkâr: azarlayıcı

¹⁹² gasbetmek: izinsiz almak

¹⁹³ maazallah: Tanrı korusun

¹⁹⁴ tahsil: öğrenim

— Herkesin para sarfıyatı¹⁹⁵ kendi nefisine¹⁹⁶ ait bir meseledir. Buna kimse karışamaz. Dul Hayriye Hanım’a gelinceye kadar hayra delaletleri icap edip¹⁹⁷ de bu insani vazifeleri mühimsemeyen¹⁹⁸ ne zenginler var. Susunuz. Bu lakırdıları tekrarladığınızı bir daha duymayayım.

Efendinin sabah tiryakiliğini başına sıçratmaktan çıkacak akıbeti¹⁹⁹ bildikleri için ev halkı bu kati²⁰⁰ emre imtisalen²⁰¹ mesele üzerindeki dedikoduyu keserler.

4

Bahis²⁰², efendinin yanında kapandı. Fakat ona duyurmayacak surette²⁰³, evin içinde için için devam ediyordu. Hem de Ayşe Hanım meseleye başka bir renk vermeye başladı. Kocasının bu kadar hararetle dul komşu kadını müdafaa etmesindeki²⁰⁴ sebep neydi? Hayriye, Ayşe’den yaşça biraz da küçüktü. Acaba parasına tamaen²⁰⁵, kendi üzerine onunla evlenmek niyetinde miydi? Bu şüphesini oğlu Feyzi’ye açtı. Şimdiki kanunların buna müsait olmadıkları cevabını aldı.

Fakat şimdi Ayşe Hanım, kocakarılığının hodbinliğiyle²⁰⁶ düşünüyordu. Kendileri zamanın müzayakalarıyla²⁰⁷ kavruldukları hâlde Hayriye’nin niçin bu kadar parası olsun, kocası niçin bu kirli çıkı dul kadını açıktan açığa tesahup eder²⁰⁸ surette lakırdılar söylesin? Binaenaleyh²⁰⁹ kalbinde bir yığın hınç birikmeye başladı.

¹⁹⁵ sarfıyat: harcama

¹⁹⁶ nefis: kişilik

¹⁹⁷ icap etmek: gerekmek

¹⁹⁸ mühimsemek: önemsemek

¹⁹⁹ akıbet: sonuç

²⁰⁰ kati: kesin

²⁰¹ imtisalen: emre uyarak

²⁰² bahis: konu

²⁰³ suret: biçim

²⁰⁴ müdafaa etmek: savunmak

²⁰⁵ tamaen: açgözlülükle

²⁰⁶ hodbinlik: bencillik

²⁰⁷ müzayaka: parasızlık

²⁰⁸ tesahup etmek: sahip çıkmak

²⁰⁹ binaenaleyh: bundan dolayı

Onu Kavanozlu Nesibe şeklinde öldürtmek değil ama diğer surette rahatsız etmek istiyor fakat henüz ne yapabileceğini de bilmiyordu. Bunun için münasip²¹⁰ fırsatlara intizara²¹¹ karar verdi.

Bu tasavvurunu²¹² fiile çıkarmak için Hayriye ile sıkı fıkı samimiyeti daha arttırmak, onun esrarını keşfe yollar aramak lüzumunu düşündü. Ahretlik Muhsine'yi can yoldaşı olarak geceleri Hayriye'nin evinde yatırtmaya muvaffak olsa²¹³ çok şeyler öğrenebileceğini biliyordu. Ama komşu kadını bir türlü bu teklifin kabulüne razı edemiyordu.

Hayriye Hanım'a gelince zavallı kadının hâli cidden elimdi²¹⁴. Tastamam komşularının tahmin ettikleri miktarda değilse de hemen ona yakın bir servete malikti. Beş yüz altın ve yedi bin şu kadar kâğıt parası vardı. Altınları pek mübarek bir muska gibi yedi kat muşambaya sararak tekrar üzerlerine kalın bezlerle sayısız çıkınlar yapmış, kaimeleri²¹⁵ de rutubetten²¹⁶ muhafaza için yine muşamba keselere sokmuş ve iki büyük teneke bisküvi kutusuna yerleştirerek kapaklarını sımsıkı kapamış, yattığı odadaki büyük kereveti söküp bu hazineyi münasip surette altına istif ettikten²¹⁷ sonra tahtaları yine güzelce mıhlamış²¹⁸ ve üzerlerine eski usul ot minderleri uzatmış, makatları²¹⁹, örtüleri sermiş, yastıkları sıralamıştı.

Komşuda okunan gazetede Kavanozlu Nesibe Hanım'ın uğradığı müthiş felaketi dinlerken bayılmış ayılmış fakat asıl büyük vehim²²⁰ ve azap evine döndükten sonra başlamıştı. Saatçi Sokağı cinayetinin failleri²²¹ para bulmak için döşeme tahtalarına, bağdadilere varıncaya kadar evi delik deşik ederek her tarafı aramışlar.

²¹⁰ münasip: uygun

²¹¹ intizar: gözleme

²¹² tasavvur: hayal etme

²¹³ muvaffak olmak: başarmak

²¹⁴ elim: acıklı

²¹⁵ kaime: kâğıt para

²¹⁶ rutubet: nem

²¹⁷ istif etmek: düzgünce yerleştirmek

²¹⁸ mıhlamak: çivilemek

²¹⁹ makat: minder yüzü

²²⁰ vehim: kuruntu

²²¹ fail: özne

Hayriye Hanım'ın kerevet altı, Allah göstermesin, öyle bir kanlı hırsız vakası zuhurunda²²² her türlü taharri ve taarruzdan²²³ masuniyetine²²⁴ emniyet edilebilecek kadar sağlam bir yer midir? Kadın paralarını oradan çıkarsın fakat saklamak için daha emin neresini bulsun?

Banka ve faiz işlerine aklı ermez, parasını kendi gözü önünde bulundurmaktan gayrı bir yere mümkün değil emniyet edemezdi. Mahaza²²⁵ kendi aklınca bankalar, bazı sandıklar hakkında tahkikat yapmış, ara sıra bunlardan en muteberlerinin²²⁶ iflas ettiklerini ve bir harp²²⁷ vukuunda türlü türlü bahaneler ve namı altında hemen tediyatı²²⁸ tatile kalkıştıklarını öğrenmişti. Hem ona demişlerdi ki:

— Paranı götürüp elinle vereceksin. Sonra lüzum görüldükçe almaya gittiğin vakit türlü sıkıntılar çekeceksin. Güya sadaka veriyorlarmış gibi bir sürü kalabalığın içinde, müdürlerin, muhasebecilerin kapıları önünde saatlerce bekleyeceksin. Sana akla gelmez muameleler²²⁹ çıkaracaklar, birtakım kâğıtlara pullar yapıştırıcaksın. Beyhude²³⁰ masraflar edeceksin. Hadsiz²³¹ hesapsız üzüntülere uğrayacaksın.

Ürküntü getiren bütün bu sözlerden sarfinazar²³² herhangi bir bankaya para yatırmak, servetini etrafa ilan etmek demektir. Bu işaa²³³; kendi gibi dul, kimsesiz bir kadının başına hatır ve hayale gelmez tehlikeler doğurabilirdi.

Bütün bu muhakemelerini²³⁴ aklınca doğru buluyordu. Fakat yekûnu bu kadar mühim bir miktara varan bu parayı her ne şekilde

²²² zuhur: meydana çıkmak

²²³ taarruz: saldırı

²²⁴ masuniyet: dokunulmazlık

²²⁵ mahaza: bununla beraber

²²⁶ muteber: beğenilen

²²⁷ harp: savaş

²²⁸ tediyat: ödemeler

²²⁹ muamele: işlem

²³⁰ beyhude: boşuna

²³¹ hadsiz: sayısız

²³² sarfinazar: dikkate almamak

²³³ işaa: duyurma

²³⁴ muhakeme: çıkar yol arama

olursa olsun evde saklamanın mahzurları²³⁵, büyük tehlikeleri önünde de zihni duruyordu. Evet, bu yekûn ona gayetle büyük görünüyordu. Bu paralar ile İstanbul'un yarısı satın alınabileceği zannında idi. Allah esirgesin bu nukudu²³⁶ bir kazaya uğrarsa hırsızların onu öldürmelerine lüzum yoktu. O kendi kendine o anda ölüverirdi.

Şimdi beynini saran bu müziç²³⁷ korkuların tesiriyle hazinenin mahfazası²³⁸ olan kerevet²³⁹, gözlerinin önünde şişmeye, kabarmaya, onun üstünü örten tahtalar, ot minderler, makatlar, kâh kâh şeffaflaşarak muhteviyatını²⁴⁰ seçtirir birer billur kapak garabetini²⁴¹ almaya başlamışlardı.

Eve bir misafir kabulü ıztırasında²⁴² kaldığı zamanlarda da bu odaya kimseyi sokmuyordu. Sanıyordu ki sınıksız kutulara, kapalı muşambalara, bezlere sarılı liralara, kaimeler dile gelip de “Biz buradayız.” boşboğazlığıyla haykırarak kendi kendilerini haber verecekler.

Onları oradan çıkarsın fakat nereye saklasın?

Evin içinde bir demir kasa kadar sağlam ve hem de insan gözüne görünmeyecek bir mucize ile sihirli bir bucak neresi var?

Kadın; tavan aralarını, bodrum katlarını, evin bütün kuytu yerlerini döner dolaşır, bir türlü karar veremez. Bir aralık paralarını kavanozlarla bahçeye gömmeyi düşünür. Lakin hazinesini evin damı haricine çıkarmayı büsbütün tehlikeli bulur. Hem nukudun büyük kısmı kâğıt para, toprakta çürür.

O gece bu kararsızlığın büyük azabı içinde dölşğini paralarına kasalık eden kerevetin üzerine serer. Güya bu suretle onları daha ziyade emniyet altına almış olduğı zannına düşerek merakını hafifletmeye uğraşır.

²³⁵ mahzur: sakınca

²³⁶ nukut: paralar

²³⁷ müziç: bunaltıcı

²³⁸ mahfaza: içinde değerli takılar saklanan kutu

²³⁹ kerevet: tahtadan sedir

²⁴⁰ muhteviyat: içerikler

²⁴¹ garabet: tuhaflık

²⁴² ıztırar: zorunluluk

Başını yastığa kor. Uyku tutmak ne mümkün... Sanki altındaki altınlar kızıl bir kor hâline gelmiş de döşeğini bir gözleme saçı şiddetiyle kızdırıyormuş gibi o tarafa, bu tarafa döner. Yuvarlanır, bir türlü rahat bir vaziyet bulamaz. Bu işkencenin yorgunluğuyla biraz kendinden geçer gibi olur. Ne kadar müddet? Farkında değil. Bir gürültü duyar. Hemen döşeginin içinde davranarak kulak verir. Horozun yaygarası üst perdede olarak kümesteki tavukların birbirine girdiklerini işitir. Sansar mı geldi acaba, bu ne?

Kümesteki bu gürültüye bir mana tatbiki²⁴³ için düşünür. Kümes sağlamdır. Sansar giremez. Onun kapısı ancak insan eliyle açılabilir. Bu vakit bahçede insan veya insanların vücudu hiç de hayra yorulacak bir şey değil. Fakat bu hırsızlar niçin evvela kümesi karıştırarak böyle gürültü çıkarsınlar? Anlamayacak ne var? Bu da aşikâr... Hırsızlar bahçenin her tarafını kazarak kavanoz arıyorlar. Bir şey bulamayınca şüpheleri kümeste kaldı. Onu da aramayı ihmal etmediler. Bu taharri esnasında gece yarısı rahatları ihlal edilen²⁴⁴ hayvanlar ürktüler. Bağırarak kaçıştılar. İşte hadise bundan ibaret...

Hayriye Hanım, hafif bir titreme ile döşeginden kalkar. Oda kapısına gider. Kilidi açmaksızın dışarıya kulak verir. Alt katları dinler. Hakikat mi, vehim mi? Merdivenlerde, sofalarda pek yavaş adımlarla geziniliyor, usulcacık kapılar açılıp kapanıyor gibi gelir. Kapı önünde, kulağı kırışte öyle hayli müddet ayakta bekler. Niha-yet dizlerinin dermanı kesilir. Döşegine döner. Fakat yatıp uyuyamaz. Pencereyi açar. Bir insan eliyle dışarıdan kapının topu[nun] karıştırıldığını hisseder etmez komşulara çılgılığı basmak üzere bekler durur.

Bıçare²⁴⁵ kadın bu suretle heyecanlar içinde sabahı zor eder. İlk işi bahçeye çıkıp tavuklarını yoklamak olur. Kümesin kapısı kapalı, hayvanlar tamam... Şimdi geliniz de geceki şamataya²⁴⁶ bir mana veriniz.

²⁴³ tatbik: uygulama

²⁴⁴ ihlal edilmek: bozulmak

²⁴⁵ bıçare: çaresiz

²⁴⁶ şamata: gürültü patırtı

Şöyle bir düşünür. Geceki hâlin alelade bir vehimden ibaret olabileceğine ihtimal veremez. Tavukların çırpınarak haykırışıklarını hâlâ işitir gibi olur. Ne maksatla olursa olsun kümesi açanlar tekrar kapayarak savuşamazlar mı? Fakat bunu ne için yapsınlar? İşte Hayriye Hanım'ın bir ucundan dalıp da öbür tarafından çıkmadığı muamma...

5

Gecenin heyecanlı uykusuzluğu, kümes vakasının muğlaklığı²⁴⁷, hazineyi taarruzdan salimiyetle²⁴⁸ saklayabilecek bir yer bulabilmenin zorluğu içinde bitap²⁴⁹ düşen Hayriye Hanım, kendi kendini kaybetmiş bir hayalet gibi ne yaptığını, ne yapacağını bilmez bir hâlde evinin içinde serseri dolaşmakta iken sokak kapısı çalınır. “Kimdir o?” klasik sualine “Posta...” cevabını alır.

Posta mı? Allah hayırlar vere... Hayriye'nin taşrada akrabası, tanıdığı yok. İstanbul'da mektuplaşacak uzak ahabpla da müşerref²⁵⁰ değil. Bir posta müvezziinin²⁵¹ onun kapısını çaldığı hemen ilk hadise. Binaenaleyh kapıyı açmadan dışarıya şöyle haykırır:

— Oğlum yanlış gelmiş olmalısın. Benim bu dar-ı dünyada²⁵² mektuplaşacak hiçbir kimsem yok.

— Tuhaf şey... Samatya Bostan Sokağı 18 numara Hayriye Sadrettin Hanım siz değil misiniz?

Hayriye Hanım istiğrapla birbirinden yüksek dört beş “Aaaaa” salıverdikten sonra:

— Aman ya Rabbi merhum²⁵³ kocamın adını da biliyorlar...

— Mahalle, sokak, hane numarası hep mutabık²⁵⁴... Burası değil mi? Söyle...

— Burası...

²⁴⁷ muğlaklık: karışıklık

²⁴⁸ salimiyet: sağlamlık

²⁴⁹ bitap: yorgun

²⁵⁰ müşerref: yüceltilmiş

²⁵¹ müvezzi: dağıtıcı, postacı

²⁵² dar-ı dünya: dünya

²⁵³ merhum: rahmetli

²⁵⁴ mutabık: birbirine uyan

— Öyleyse aç kapıyı, al mektubunu.

Bir hissikablelvukuyla²⁵⁵ şeametlendirdiği²⁵⁶ bu mektubu almaktan başka çare olmadığını anlayan Hayriye Hanım kapıyı açar. İçeriye zarfı uzatan genç müvezzie sorar:

Yavrum bu mektup kimden?

— Zarfın üzerinde gönderenin adresi yok. Kimden olduğunu ne bileceğim? Onu siz içeri okuduğunuz vakit anlayacaksınız.

Hayriye Hanım sıraladığı uzun sualler silsilesine kapı arkasından cevap alamayınca bir de başını dışarı çıkarıp sokağın sağına soluna bakar ki müvezzi meydanda yok.

“Nereye savuştun? Hay ilahi yere batasın! Bu mektubu bana getirmekten başka işin yok muydu senin?” bedduasıyla kapının kabadını örter içeri çekilir. Elindeki kâğıdı evirir çevirir. İçinden bir yılan çıkacakmış gibi zarfı yırtmaya korkar. Yırtsa da ne olacak, bir kelime okuma bilmez ki. Elinde zarfı merdiven basamaklarına oturur, düşünür. Sofalarda dolaşır. Odalara girer çıkar, düşünür. Duvarlardan, tavanlardan medet²⁵⁷ umar bir şaşkınlıkla etrafına bakınıp bakınıp düşünür.

İyi kötü, ehemmiyetli ehemmiyetsiz elbette bu kâğıdın içinde bir haber var. Gecedен evvel bu meçhulün²⁵⁸ halli²⁵⁹ lüzumuna karar verir. Fakat kime gitsin, kime okutsun? Bu zarftan çıka çıka kendine, hazinesine ait gayet mühim bir sır çıkarsa? Bu esrarın anahtarı rastgele bir adama teslim edilebilir mi? Bu şayan-ı itimat²⁶⁰ ketum²⁶¹ zatı nerede bulmalı?

Sıkıntısından terler. Parmaklarının yaşı zarfa geçer. O anda Cenabıhak’tan kendine bir kıraat²⁶² melekesi²⁶³ vermesi için bir mucize istirham eder²⁶⁴ gibi gözlerini adres satırlarından ayırmaz.

²⁵⁵ hissikablelvuku: önsezi

²⁵⁶ şeametlendirmek: uğursuzluk getirmek

²⁵⁷ medet: yardım

²⁵⁸ meçhul: bilinmedik

²⁵⁹ hal: çözüm

²⁶⁰ şayan-ı itimat: güvenmeye değer

²⁶¹ ketum: ağzı sıkı

²⁶² kıraat: okuma

²⁶³ meleke: yeti

²⁶⁴ istirham etmek: dilemek

Lakin ümmiliği²⁶⁵ cihetiyle böyle mürasele²⁶⁶, mükâtebe²⁶⁷ muamelatına²⁶⁸ katiyen²⁶⁹ vâkıf olmadığından²⁷⁰ bittabi²⁷¹ mektubun şehirden mi taşradan mı geldiğini, doğrudan doğruya merkezden mi verildiğini, hangi posta şubelerinden geçtiğini, damgalardaki mevki isimleri ve tarihlerin delaletleriyle anlaşılabilir bütün bu sarahatlere²⁷² intikal edemeyerek bimeal²⁷³ kargacıklar burgacıklar seyreder gibi satırlara bakar durur.

Kendini bu müşkülden kurtarmaları için birkaç evliyaya Yasinler, Fatihalar adar. Mektup kendi namına²⁷⁴ değil mi, bakalım içinden ne çıkacak? Zarfı yırtmaya karar verir. Heyecandan titreyen elleriyle yırtar. Üzerinde sekiz on satır yazıyla küçük bir kâğıt çıkar. Yine kendine hiçbir şey söylemeyen siyah çizgiler, kıvrımlar, noktalar...

Bu yazıların muammasına dolaşan zihninin elim dalgınlığıyla pencerenin önünde oturmakta iken sokaktan Muammer Efendi'nin oğlu Hüsnü geçer. On dört yaşında cin gibi bir çocuk. Meraktan kurtulmak ızdırabına artık karşı koyamayarak oğlanı çağırır. Fakat mektubun kendi namına olduğunu belli etmemek için zarfı saklar. Yalnız içinden çıkan kâğıdı Hüsnü'ye uzatarak:

— Yavrum bugün sokağa çıktım. Şuracıkta bu yazılı kâğıdı buldum. Merak ettim. Ne var içinde? Rica ederim bana okuyuver.

Hüsnü kaşlarını çatar. Ehemmiyetli bir vaz²⁷⁵ alır. En ciddi ve tannan²⁷⁶ sesiyle okumaya başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun,

²⁶⁵ ümmilik: okuyup yazması olmama durumu

²⁶⁶ mürasele: mektuplaşma

²⁶⁷ mükâtebe: yazışma

²⁶⁸ muamelat: işlemler

²⁶⁹ katiyen: kesinlikle

²⁷⁰ vâkıf olmak: bilmek

²⁷¹ bittabi: elbette

²⁷² sarahat: tam ve kesin olma

²⁷³ bimeal: anlamsız

²⁷⁴ nam: ad

²⁷⁵ vaz: duruş

²⁷⁶ tannan: çınlayan

Paraların için çok üzülmede ve daima onların yerlerini değiştirmeyi düşünmekte. Beyhude endişeler. Biz çıkınların yerini biliriz. Nereye saklasan hazineni buluruz. Bize kapı baca, kilit kürek olmaz. Biz her delikten gireriz, her esrarı sezeriz...

Paraya tapınma. Kalbini Hakk'a çevir. Fukaraya tasadduk et²⁷⁷ ve sık sık imanını yenile. Biz, seni ıslaha²⁷⁸ mintarafillah²⁷⁹ memuruz²⁸⁰.

Periler”

Gözlerinin karaları birer tarafa kayan Hayriye Hanım düşmek için elleriyle iki yanında destekler arar. Okunan satırların heyecanıyla çocuğun karşısında bayılmak da hiç akıllı işi değil. İtidal²⁸¹ muhafaza da imkânsız... Teessürler içinde sükût etmekte²⁸² de mektubun hitabını üzerine almak gibi bir tehlike var. Kadın bütün gayretini toplayarak:

— Saklı parası olan hatun kim? Kimin için yazıyorlar bu lakırdıları?

— Vallahi hanım teyze ben ne bileyim. Siz kâğıdı sokakta bulmuşsunuz.

— Ha şuracıkta duvarın dibinde buldum. A... Merak edilecek şey... Şunu bir daha okusana bakayım oğlum.

Çocuk aynı ehemmiyetli jestler ile bir daha okur. Hayriye Hanım her kelimeyi hafızasına hakkecek²⁸³ bir dikkatle dinler. Fakat merakını yenemeyerek Hüsnü'ye beş altı defa tekrar ettirir ve niha-yetinde der ki:

— Yavrucuğum, Hüsnü evladım. Bu kâğıdın içinde periler meriler, şeytanlar var. Belki uğursuz netameli bir şeydir. Rabb'im saklasın belki üzerlerine uğrarız. Bunu okuduğuna dair kimseye bir şey söyleme. Nereden de sokakta gözüme ilişti de aldım. Elim kırılardı da alamaz olaydım.

²⁷⁷ tasadduk etmek: sadaka vermek

²⁷⁸ ıslah: düzeltme

²⁷⁹ mintarafillah: Allah tarafından

²⁸⁰ memur: görevlendirilmiş

²⁸¹ itidal: ölçülülük

²⁸² sükût etmek: sessiz kalmak

²⁸³ hakketmek: kazımak

— Söylemem teyze.

— Oh benim güzel yavrum. Dur. Azıcık bekle. Sana bir şey vereyim.

Hayriye Hanım yukarı çıkar. İner. Üç dört ay evvel bir mevliten almış olduğu bir külâh bayat şekeri hakkısükût²⁸⁴ olarak çocuğa uzatıp:

— Al kuzucuğum afiyetle ye.

Hüsnü kapıdan çıkarken Hayriye Hanım yine tekrarlar:

— Kimseye açma yavrum. Sakın ha. E mi?

Hüsnü ağzına derhâl atmış olduğu bir akideyi geveleyerek henüz çıkmamış olan bıyıklarının altından çarpık fakat gayet hafi²⁸⁵ bir sırtışla:

— A, söyler miyim hiç? Merak etme teyzeciğim.

— Çocuğum sonra sen de çarpılırsın, Allah vermesin, ben de çarpılırım.

Hüsnü acayip bir ağız yayıklığıyla gülme fıkırtılarını yutarak ve kollarını çarpıtıp sırtını kamburlaştırarak:

— Sonra böyle oluruz değil mi teyze?

— A, yapma öyle! Onlarla eğlenilmez. Allah esirgesin sonra öyle yengeç gibi çarpık kalırsın.

Hüsnü düzelerek:

— Allah esirgesin! Allah esirgesin!

Çocuğu korkutmaya uğraşan Hayriye Hanım bu mektubun peri düzmesi olduğuna kendi yüreğinden pek de inanmak istemiyordu. Fakat saklı parası olduğuna ve bunların yerlerini değiştirmek için müziç düşüncelerle kendi kendini yiyip bitirdiğine perilerden başka kim vâkıf, kim mahrem²⁸⁶ olabilirdi?

O anda bütün vücuduna yayılan üzüntü kesikliğinden kadında merdivenleri tekrar çıkacak hâl kalmamıştı. Trabzanlara, duvarlara tutunarak birkaç ayak çıktıktan sonra basamağın birine oturuverdi. Kendi kendine şöyle söylenmeye başladı:

²⁸⁴ hakkısükût: sus payı

²⁸⁵ hafi: gizli

²⁸⁶ mahrem: gizli

— Siz ne perisiniz ne cinsiniz... Benim gibi beniâdemsiniz²⁸⁷ ama saklı paralarımın sırrını ne biliyorsunuz? Dün gece düşündüklerimi, bütün aklımdan geçenleri nasıl keşfettiniz? Mintarafillah beni ıslaha memur olmuşsunuz... Pekâlâ lakin ben ne günah işledim? Siz benim bütün evimin içini, beynimin içini, yüreğimin içini biliyorsunuz. Ben sizin kim ve ne kuvvette, ne kıratta mahluklar olduğunuzu anlayamıyorum. Eğer şimdi bu sözlerimi işitiyorsanız ve yeisle²⁸⁸ ağzımdan sizi gücendirecek lakırdılar da kaçırırsam beni affediniz. Sadaka istiyorsanız vereyim. Şerbet, mum, yağ hediye edeyim. Kuzum, benimle uğraşmayınız...

Sonra Hayriye Hanım susuyor. Boş evin duvarlarında bu divanece²⁸⁹ sözlerin akislerini²⁹⁰ dinliyor. İstirhamlarına âdeti cevaplar bekliyordu.

Hatıftan²⁹¹ bir ses alamayınca gözlerini elindeki mektubun satırları üzerinde dolaştırıyordu. Artık bu yazılar, kendisi için büyük bir sır olmak muammalığundan çıkmıştı. Şimdi onların meallerine vâkıftı. Hüsnü'nün kıraatinden kulaklarında, hatırında kalabildiği kadar, derin ümmiliğine rağmen ve bazı unutkanlık tahrifleriyle²⁹² şöyle gürül gürül okuyordu:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun,

Paraların için çok üzülüyorsun. Onların yerlerini değiştirme, iyidir. Beyhude kuruntu etme. Çünkü nereye saklasan biz onların yerlerini biliriz. Buluruz. Deliklerden gireriz. Hep sırları sezeriz. Bize kapı baca, kilit kürek olmaz...

Tapınma paraya. Kalbini Hakk'a döndür. Bir düziye²⁹³ imanını kavile²⁹⁴... Fukaraya sadakalar ver. Mintarafillah biz seni ıslaha memuruz...”

²⁸⁷ beniâdem: insan

²⁸⁸ yeis: üzüntü

²⁸⁹ divanece: delice

²⁹⁰ akis: yansıma

²⁹¹ hatif: gâipten gelen ses

²⁹² tahrif: değiştirme

²⁹³ bir düziye: sürekli, kesintisiz

²⁹⁴ kavilemek: kuvvetlendirmek

Kendi tarafından da cami vaizlerinden öğrenmiş olduğu şu duayı ilave eder:

“Amin ve bi-hürmeti seyyidi'l-mürselin²⁹⁵...”

Bu ezbere kıraatin hitamında²⁹⁶ bir türlü kendini, zihnini toplayamaz. Dalgın dalgın etrafa bakınır bakınır, perilerden nişaneler²⁹⁷ arar. Gözlerine, kulaklarına hiçbir şey ilişmeyince yine nazarı²⁹⁸ satırlara dikilir. Başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...

Ve ilahirihi²⁹⁹ ...”

Paraların yerini değiştirsin mi, değiştirmesin mi? Periler “Beyhude zahmet edip hazinenin yerini değiştirme, nereye saklasan biz onları buluruz. Bize kapı, baca, kilit, kürek olmaz.” diyorlar. Fakat saklı parası olduğunu ve zihninden geçen şeyleri nasıl biliyorlar? Allah'ım nasıl biliyorlar? Saklı parası varsa onlara ne? Böyle bir ihtar³⁰⁰ neden lüzum görüyorlar? Niçin böyle kendisiyle uğraşıyorlar? Maksatları³⁰¹ nedir? Bu mektubun sonundan ne çıkacak?

Perilerden hiçbir şey gizlenemez. Onlara her şey malum... Lakin Hayriye'nin parası olduğunu insanlar duymasın... Ya Hüsnü gidip de ona buna boşboğazlık ettiyse? Çocuktur bu... Ağzını tutamazsa...

Hayriye Hanım'ın zihni, kısa idrakinin³⁰² dar kubbesi altında döner dolaşır. Düşündükçe büsbütün aklı bulanır, gözleri kararır. Ucu bucağı gelmez bin türlü kuruntuların elemleri³⁰³ içinde akşamı eder.

Gece, böyle vaziyetler için ne müthiş bir işkence âlemidir. Karanlık, nurları bir siyah ejder gibi yalayıp yutarak her taraf zifirî³⁰⁴

²⁹⁵ bi-hürmeti seyyidi'l-mürselin: peygamberlerin efendisi hürmetine

²⁹⁶ hitam: bitim, son

²⁹⁷ nişane: belirti

²⁹⁸ nazar: bakış

²⁹⁹ ve ilahirihi: ve benzeri

³⁰⁰ ihtar: uyarı

³⁰¹ maksat: amaç

³⁰² idrak: anlayış

³⁰³ elem: keder

³⁰⁴ zifirî: çok koyu

bir kesafete³⁰⁵ boğulunca korkudan Hayriye Hanım'ın yüreği rakkası³⁰⁶ çıkarılmış bir saat tıkırtısıyla işlemeye başlar. Sokak, bahçe kapılarını sürmeler... Pencereleleri kapar... Her tarafa bildiği namaz surelerini okur, üfler.

Odasına çekilir. Yatağını yine hazinesini saklayan kerevetin üzerine serer. Başını yastığa kor. Her pıtırıtı çıtırtıda derhâl davranır. Her zaman derin bir sükûnet hüküm süren evindeki bu mutat³⁰⁷ hilafı³⁰⁸ gürültüler nedir? Kedisiz kaldıkları için fareler cirit mi oynuyorlar?

Gece yarısına doğru yine kümesin içi alan talan olur. Horozun, tavukların çırpınarak acı acı gutgutladıklarını³⁰⁹ duyar. Pek vuzuhla işittiği bu seslerin hayalet olabilmeleri ihtimalini hiçbir akıl kabul etmez.

Bir iki sağanak çırpınıp haykırıştıktan sonra kümes hayvanları susarlar. Fakat evin içindeki çıtırtılar pıtırıtılar eksilmez artar. Bunlara fare gürültüsü demekle bir mânâ vermiş olmak da müşkül...

Hayriye Hanım sekiz on dakikada bir kalkıp döşeginin içinde iki büküm oturarak, titreye titreye düşünür. Saatçi Sokağı vakası aklına gelir. Acaba maktul³¹⁰ Nesibe de ölümünden evvel böyle bir ihtarname³¹¹ almış mıydı? Bunu kimden tahkik edip³¹² öğrensın?

Gazeteden dinlediği gibi cinayet tüyleri ürpertici bütün melun³¹³, kanlı tafsilat³¹⁴ ile gözlerinin önüne gelir. Maktulü gözler oyulmuş, saçlar yolunmuş, tırnaklar sökülmiş, vücudu kıskaçla delik deşik edilmiş bir yığın kızıl et hâlinde görür. Gözlerini ne kadar sıkı yumsa, başını ne tarafa çevirse bu müthiş hayali karşısından kovamaz...

³⁰⁵ kesafet: bulanıklık

³⁰⁶ rakkas: sarkaç

³⁰⁷ mutat: alışılmış

³⁰⁸ hilaf: karşıt

³⁰⁹ gutgutlamak: gıdıklamak

³¹⁰ maktul: öldürülmüş

³¹¹ ihtarname: uyarı mektubu

³¹² tahkik etmek: soruşturmak

³¹³ melun: lanetli

³¹⁴ tafsilat: ayrıntı

Bu feci manzaranın işkencesinden kurtulmak için raşedar³¹⁵ bir şaşkınlıkla yine başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...”

Her tekrarında cümlelerde tağyirler yaparak³¹⁶ bu duayı sonuna kadar okur. Bu neye iyi? Onu kendisi de bilmez. Aklına yapacak başka şey gelmediği için okur.

Hafızasının zayıflığı sebebiyle zihninden büsbütün kaçırdığı cümleleri asla hiç tevafuk etmeyecek³¹⁷ indi³¹⁸ sözlerle doldurur. Ve bunlardan zahirden³¹⁹ başka gizli manalar çıkarmaya uğraşır. Bu lakırdılarda kendisi için de Nesibe Hanım gibi bir akıbet saklı mı? Böyle bir ifham³²⁰, ima var mı? Evet var. Çünkü bu mektup, insanlardan veya perilerden gelmiş olsun, yukarıdan aşağı korkunç bir tehdit mahiyetinde... Hayriye Hanım'ın gizli parası varmış. Bu kimin ne vazifesi? İster harcar ister saklar.

Şimdi kadıncağız her kelimeden tehditli manalar çıkarmaya başlar. Evet, Nesibe Hanım vakası kendi şahsında da aynen vukua gelmek üzere. Bu akşam olmazsa yarın akşam... Öbür gece, daha öbür gece...

Hevlnak³²¹ titremeler içinde zavallı hatun, düşmanları gelmezden evvel korkudan kendi kendine ölecek bir hâle düşer. Ruh teslim ederken başında Kur'an okuyacak, ağzına zezem akıtacak kimse yok... Sonra ne ahmakça şeyler düşündüğünü anlayarak kendi kendine kafasını yumruklar. Haydutların ellerinde parçalananlara hiç böyle dinî ayın yapılır mı?

Sabahı edinceye kadar böyle didinir. Aydınlıkla beraber kendine uyku değil, baygınlık gibi bir uyuşukluk gelir. Birkaç saat hissiz yatar kalır.

³¹⁵ raşedar: titreyen

³¹⁶ tağyir yapmak: değiştirmek

³¹⁷ tevafuk etmek: birbirine uymak

³¹⁸ indi: yalnız bir kişinin kanısına dayanan

³¹⁹ zahir: açık

³²⁰ ifham: bildirme

³²¹ hevlnak: korkunç

6

Hayriye Hanım gözlerini açınca yediği hesapsız sopalardan vücudu hurdahaş olmuş³²² bir dayak hastası dermansızlığıyla bir zaman kendini toplayamaz. Şimdi ertesi gecenin başlayacak işken-cesini düşünür. Kendini bir yoklar, bir tartar. Vücudunda buna tahammüle kâfi³²³ kuvvet bulamaz. Fakat ne yapsın? Kimden medet umsun? Hâlini anlatmak için zabıtaya müracaat edemez. Komşulara derdini açamaz. Katillerin ellerinde parçalansa da hazinesinden kimseye bahsetmemek kararı kendisinde sabit bir fikir kuvvetini almıştı.

Hiçbir taraftan bir halas çaresi seçemediği bu boğucu düşünceler arasında aklına bir şey gelir. Komşu Muammer Efendi'nin evinde, o muvahhiş³²⁴ vaka okunup da kendisine fenalık geldiği günü Ayşe Hanım ona bir teklifte bulunmuştu. “Yalnız evde geceleri içine korku geliyorsa bizim ahretlik Muhsine gitsin sende yatsın.” demişti.

Hayriye Hanım, bu buhranlı gecelerinde ahretliğin yoldaşlığından kalbine biraz kuvvet gelebileceğini düşünür. Maazallah öyle bir vaka zuhurunda evde bir başına bulunmak başka, iki can olmak başka...

Muhsine gece uyku zamanlarında gelsin. Sabahleyin uyanır uyanmaz erkenden gitsin. Bu suretle evinin hazine esrarını kızı sezdirmiş olmak tehlikesinden de korkulmaz.

Hayriye bu niyetle kalkar komşuya gider. Ayşe Hanım onu öyle soluk, bitik bir hâlde görünce dostluğunun kalbinden kopan bütün feveranı³²⁵ bağırır:

— A kardeşçigim... Hasta mısın? Sana ne olmuş böyle? A, bal mumundan yapılmış insana dönmüşsün! Çehren uzamış, kaşık kadar kalmış.

— Keyifsizim komşucuğum...

— Ne'n var?

³²² hurdahaş olmak: paramparça olmak

³²³ kâfi: yeterli

³²⁴ muvahhiş: vahşet veren

³²⁵ feveran: şiddet

— Vallahi ben de bilmiyorum. Bir yürek darlığı... Bir iştahsızlık, bir uykusuzluk... Her tarafımda ağrılar, sızılar...

— Kendini hekime göstermiyor musun? İlaç yapmıyor musun?

— Hekim Allah... Rabb'im kimseyi zamane doktorlarının eli-ne düşürmesin. Paran var mı? Hem hekimin ayağına gideceksin hem havası hasta nefesiyle kokmuş bir salonda saatlerce sıra bekleyeceksin. Sana şöyle tenezzülen³²⁶ gözünün ucu ile bir bakacak, beş tane liranı alacak... O binbir meşguliyeti arasında derdimi anladı mı, yanıldı mı ne belli?.. Sonra eczacılara vereceğin o da başka. Kol saati kadar bir kutucuğun içinde sekiz hap seksen kuruş... Mini mini bir şişe ilaç yüz elli kuruş... Bu başlangıç. İşin yoksa taşın artık... Ben dul bir kadını. Akşama sabaha yiyecek bir lokma ekmeğimi düşünüyorum. Hekimlere, eczacılara parayı nereden bulacağım? Allah'ın takdiri ne ise o olur. Oh... Hocaları, üfürükçüleri, büyücüler ortadan kaldırdılar, âlem dolandırılmaktan kurtuldu. Şu hekimlere gitmeyi de yasak etseler de hastaların paraları ceplerinde kalsa... Eceli gelen ölür vesselam³²⁷...

Ayşe Hanım:

— Bugün yine çok sinirlisin kadını....

Hayriye Hanım:

— Zaman pek tuhaf oldu... Doğru söyledin mi adama sinirli diyorlar. Biraz daha ileri vardın mı deli diyorlar. Bu vakitte sinir herkeste var. Akıllısında da delisinde de... Ne işitirsen, ne görürsen “Ha evet efendim, pekâlâ...” diyeceksin... Âlâ âlâ hep aliy-yülâlâ³²⁸... Fakat insaf ediniz... Âlâ denecek ortada ne var? Bu kıtlık mı âlâ? Evlatlar analarını, babalarını öldürüyorlar o mu âlâ? Geceleri hesapsız evler soyuluyor. O mu âlâ? Saatçi Sokağı'ndaki Nesibe Hanım'ı tavuk gibi boğazlayıp tüyünü tüşünü yoluyorlar. Yarı belinden aşağısını kebab ediyorlar. Gel de buna “âlâ” de bakayım...

Server Hanım okuduğu gazeteyi bir müddet dizlerinin üzerine bırakarak:

³²⁶ tenezzülen: küçümsercesine

³²⁷ vesselam: işte o kadar

³²⁸ aliy-yülâlâ: pek iyi

— Bu Saatçi Sokağı vakası Hayriye Hanım’a çok fena tesir etti. Komşum neden bu kadar korkuyorsun?

Hayriye Hanım şiddetli bir ret işaretiyle başını sallayarak:

— Korkmuyorum. Niçin korkayım? Vakıa³²⁹ evde yalnız, kimesesizim ama benim Allah’ım var. Benim Nesibe Hanım gibi kavanoz dolusu altınlarım yok ki... Bir emrihak³³⁰ vuku bulursa evimde cenazemi kaldıracak para bulamayacaklar. Konunun komşunun ianesiyle³³¹ gömüleceğim. Para mı? İşte en nefret ettiğim şey... Dünyada insanın başına türlü belalar getirir. Yarın ahirette kırk yerde sorgu suali var. Şimdiye kadar Rabb’imden rızkımdan fazlasını istemedim. Çok şükür o da bana vermedi. Fazlası haramdır. Fazlası açların haklarıdır. Fakat şimdi bunu düşünenler var mı? Paraların üstlerinde “Bu helaldir, bu haramdır.” damgaları yok. Gelsin de nereden gelirse gelsin... Hemen yutuveriyorlar. Seni de beni de birçok hakikatleri de beraber... Ooohhh afiyet olsun! Böyle böyle sen zengin oluyorsun, ben fakir düşünüyorum. Şimdi şırıngayla Ahmet’in aklını Mehmet’e akıtıyorlar. Nedime Nedim oluyor. İşte daha bilmem ahir zaman neler oluyor, neler oluyor... Güneş mağripten³³² doğacakmış. Ay yere düşecekmiş. Pehlivan kadınlar ayı doğuracaklarmış, katırlar insan...

Gelin Server Hanım beş parmağını havaya dikip Hayriye’ye sezdirmez bir surette elini sağa sola süratle döndürerek kaynana-sına bir işaret verdi. Bununla sanki komşu kadının aklına fenalık gelmiş olduğunu anlatmaya uğraşıyordu. Ayşe Hanım kısacık bir iki baş sallayışla gelinin bu fikrini tasdik etti³³³.

Gelin kaynana, komşu kadının böyle ara sıra zıvanasından fırlayan sözlerini dinlerken zahiren³³⁴ ona acır gibi görünüyorlar fakat kalben anlaşılmasız memnuniyet sevinçleri geçiriyorlardı.

³²⁹ vakıa: gerçi

³³⁰ emrihak: ölüm

³³¹ iane: yardım

³³² mağrip: batı

³³³ tasdik etmek: onaylamak

³³⁴ zahiren: görünüşte

Hayriye Hanım mütevahhiş³³⁵ gözlerle gelinin önündeki gaze-
teye bakarak:

— Bu cinayet, felaket tellalı koca kâğıdın içinde yine neler
var? Kaç intihar? Kaç katil? Kaç hırsızlık, dolandırıcılık? Kaç bin
verem? Kaç yüz deli? Kaç otomobil kurbanı? Tramvay çarpması,
deniz kazası?.. Füceler³³⁶, sokaklara bırakılmış kâğıtlara sarılı yeni
doğmuş çocuklar. Temizlik pratikaları³³⁷ ellerinde müşteri arayan
fahişeler. Kız gibi oğlanlar, oğlan gibi kızlar. Ah daha söylesem yü-
reğimin başı sızlar...

Gelin:

— Hayriye Hanım nereden biliyorsun bunları? Gazete mi oku-
yorsun?

Hayriye Hanım:

— Bana okuma öğrenmeyi kısmet etmediği için Rabb'ime her
gün şükürler ederim. Böyle şeyleri okumadansa hiç okuma bilme-
mesi vallahi bahtiyarlıktır³³⁸. Komşuda, pencere önünde, bahçede
her gün bağıra bağıra okurlar da istemeye istemeye işitirim, deli
olurum. Okuma bilseydim şimdiye kadar çoktan tımarhaneye gi-
derdim. Böyle şeylere karşı insanda hem büyük bir nefret var hem
de büyük bir merak...

Gelin tuhaf bir tebessümle:

— Merak ediyorsan sana kısaca birkaç havadis söyleyeyim...
İstinye'de bir ihtiyarı boğmuşlar. Cebinden sekiz kâğıt ile boş bir
tütün paketi çıkmış.

— Hay kör olası melunlar sekiz lira için bir cana kıyılır mı?
Kaç parası var, iyice tahkik ediniz de sonra öldürünüz...

Kaynana:

— İmanla paranın kimde olduğu belli olur mu?

Hayriye Hanım:

³³⁵ mütevahhiş: ürken

³³⁶ füce: ansızın ölüm

³³⁷ temizlik pratikası: sağlık muayenesi yapıldıktan sonra hastalık olmadığına
dair verilen belge

³³⁸ bahtiyarlık: mutluluk

— Pekâlâ olur. Şimdi bizim mahalleye gelip de zengin aramak, para ummak budalalıktır. Ellerimizde, evlerimizde ne var? Akşamdan sabaha kadar kifaf-ı nefis³³⁹ edeceğimiz karın doyurmaz beş on para... Odalarımızda ot minderler... Mutfağımızda kıcı kara birkaç tencere...

Bu aralık odadan içeriye koşa koşa Hüsnü girer. Manalı bir sırtı ile hepsinin yüzlerine birer kere bakar. Hayriye Hanım çocukla göz göze gelince âdeta elektriklenir.

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...” iftitahı³⁴⁰ ağzından hemen dışarı fırlamak için boğazının dokuz boğumu üzerinde bir gam yapar³⁴¹. Kadıncağız kendini zor zapt eder. Vefecri okuyan yaramazın gözlerinde³⁴² sır saklayacak hiçbir ciddiyet göremez. Acaba çocuk okuduğu mektubun mealini olduğu gibi anasına, babasına, yengesine yumurtladı mı? Yediği bir külah mevlit şekeri afacana haram olsun.

Hayriye Hanım bu şüphenin elemiyle ha bayıldım ha bayılıyorum menziline³⁴³ iken Hüsnü ona yaklaşıp. İki avucunu kendi ağzıyla kadının kulağı arasına siper yaparak yavaşçacık fakat en kaba sesle:

— Esselamü Aleyküm Ya Hatun...

Bıçare kadının gözleri can çekişme süzgülüğüne döndüğünü görünce yaramaz çocuk, ettiği şakanın dehşetini anlayarak teselli için onun kulağına şu ikinci nefiri³⁴⁴ üfürür:

— Korkma... Korkma... Kimseye söylemedim.

On dört yaşındaki bu şakacı küçük adamın bu telaşlı teminine³⁴⁵ kadın nasıl inansın? Fakat şimdi onu tekzibe³⁴⁶ kalkışmak meseleyi büsbütün ortaya deşmek olacağı için telaffuz tarzından

³³⁹ kifaf-ı nefis: yaşamaya yetecek kadar olan rızık

³⁴⁰ iftitah: başlangıç

³⁴¹ gam yapmak: notaları kalından inceye veya inceden kalına gitmek üzere sıralamak

³⁴² gözleri vefecri okumak: kurnazlığı gözlerinden belli olmak

³⁴³ menzil: nokta

³⁴⁴ nefir: yuf borusu

³⁴⁵ temin: korkusunu giderme

³⁴⁶ tekzip: yalanlama

menfiligi³⁴⁷ seçilen bu tuhaf temine inanmış görünmekten başka çare var mı? Hayriye Hanım bu can dayanmaz şakanın acısını içine akıtır. Lakin sararıp solarak geçirdiği baygınlığı gözlerden saklayamaz. Yine ona su ve limon yetiştirirler.

Zavallı Hayriye Hanım'ın, aklı üstüne kâh gelir kâh gider bir hâle düştüğü artık anlaşılamayacak bir şey değildi.

Söyleşirler, Muhsine Kız'ın geceleri orada kalmasına Hayriye Hanım'ı iknaya muvaffak olurlar. Kadın gittikten sonra kaynana:

— Gördün mü? Hayriye sepet derken set demeye başlamış.

Gelin:

— Evet, ara sıra saçmalıyor.

Ayşe Hanım acayip bir istizah³⁴⁸ tavrıyla dik dik gelinin yüzüne bakarak:

— Bu işin sonu... Ne olacak?

— O belli bir şey...

— Nedir?

— Ne olacak... Akım kakım derken elbette bir gün aklı бүsbütün zıvanasından çıkarak paralarının nerede olduğunu tıkr tıkr söyleyecek...

7

Ahretliği, Hayriye Hanım'a geceleri can yoldaşı gönderirler. Kız, her akşam yatma zamanı oraya gider. Sabahleyin erkenden yine evine döner.

Hayriye Hanım uyku vakitlerinde bermutat yatağını hazineyi muhtevi³⁴⁹ kerevetin üzerine serer. Muhsine için de yere döşek yapar. Evinin içinde kendininkinden başka bir nefesin daha fısıldaması, bu can yoldaşlığı kadının hoşuna gider. Şaşılacak şey... Kızın orada kaldığından beri evin içindeki çıtırtılar pıtırtilar kesilir. Kümes hayvanları gece musallatından³⁵⁰ kurtulur. Oh rahat ev, her

³⁴⁷ menfilik: olumsuzluk

³⁴⁸ istizah: açıklama beklemek

³⁴⁹ muhtevi: içinde bulunduran

³⁵⁰ musallat: sataşan

zamanki tabii sükûnetini bulur. Artık uyumaya başlayan Hayriye Hanım'ın aklı başına gelir. Bıçarenin böyle düzelir gibi olan hayatı bir gün yine birdenbire karışır, evvelkinden berbat olur.

Yüreğine yeni doğan bir itminanla³⁵¹ Hayriye Hanım bir sabah evinin işiyle meşgul iken kapı çalınır. Çıkardığı “Kimdir o?” sualine sokaktan “Posta...” cevabını alır. Bu sert sestten birdenbire teşeümle³⁵² başı döner, dizleri titrer. Kendinden geçer gibi olur. Fakat kapının hızlı hızlı çalınmasıyla beraber tekerrür eden³⁵³ o “Posta!” nidasından³⁵⁴ yine kendine gelir. Kapıyı aralar. İçeri uzatılan zarfı alır. Fakat baygın bir sesle sorduğu “Yine bu mektup kimden?” sualine cevap alamaz. Başını sokağa uzatır. Müvezziin yan tarafına asılı koca meşin çantasıyla kaldırım üzerinde sekerek gözden kaybolduğunu görür. Kapıyı tekrar örter. Taşlığı yürür. Elinde mektupla merdivenin ilk basamağına yığılır.

Bir müddet baygınlıklar, kesiklikler geçirir. Zarfı defaatle³⁵⁵ evirir çevirir. İçinde acaba ne belalı sözler var? Bu mektup kendine insanlardan değil perilerden, şeytanlardan geliyor.

Periler hangi diyardan posta vasıtasıyla mektup gönderiyorlar? Bunların şehirleri nerededir? Gökte mi, yerin dibinde mi? Kafdağı'nın arkasında mı?

Bu zalimler Hayriye Hanım'dan ne alıp ne veremiyorlar? Bu bir latife³⁵⁶ ise çok tatsız, ciddi ise çok haksız...

Bu yeni bela birinci mektuptakine benziyor mu? Bu da başka türlü mü? Bunu anlatmak için mektubu okutmak lazım... Fakat Allah'ım kime okutmalı? Şu zamanda insan böyle derdini kime açabilir? Mahalle imamına? Hayır olmaz... Sonra bu sır mahalleye bir parmak bal olur. Mektep hocasına? Bunun da ötekenden kalır yeri yok... İş çocuktan çocuğa duyulursa bu mühim sır ortalığa daha çabuk yayılır. Sokakta ilk tesadüf edeceği herhangi bir sarıklıya okut-

³⁵¹ itminan: gönül rahatlığı, güven

³⁵² teşeüm: uğursuz sayma

³⁵³ tekerrür etmek: tekrarlamak

³⁵⁴ nida: seslenme

³⁵⁵ defaatle: defalarca

³⁵⁶ latife: şaka

sa? Evet, işte bu münasip... Kendini tanımayan, evini mahallesini bilmeyen yabancı bir adama...

Hayriye Hanım derhâl çarşaflandır. Yüzünü sımsıkı peçeler. Hüviyetini³⁵⁷ kimseye seçtirmeyecek ihtiyatlar³⁵⁸, itinalar³⁵⁹ ile sokağa çıkar. Birtakım eğri büğrü dar yolları dolaştıktan sonra Samatya Caddesi'ne iner. Gelip geçenlerin içinde sarıklı bir baş arar. Sarık ilim alametidir³⁶⁰. Perilerden gelen mektubu sökebilmek için keskin ulemadan³⁶¹ bulunmak icap eder. Bu, şöyle böyle her okuyabilenin harcı değildir. Hem başları tülbentle destarlanmış³⁶² insanların ahlakı düzgün olur. Sözlerine emniyet edilir³⁶³. Onlar hile hurda bilmezler. Fakat aksiyeye bakınız ki şimdi sokaklarda evvelki gibi çok sarıklıya tesadüf edilmiyor. Langa'ya doğru bir hayli yürür. Nihayet bir tanesine rastlar. Başındaki yarım okkalık ağırlığa rağmen genççe ve hatta gözlerinde okunan velfecriye bakılırsa hoppaca bir şey...

Hayriye Hanım ezile büzüle bu delikanlı âlime³⁶⁴ yaklaşır. Mütereddit³⁶⁵ ve karışık sözlerle elindeki zarfı ona uzatır. Genç sarıklı tepeden tırnağa kadar çarşafıla örtülü bu kadını tazecik bir şey sanır. Onun sıkılgan ifadesini bir nevi şuhluk manasına alarak sabahleyin önüne çıkan bu şikârâ³⁶⁶ ufaktan yılışmak ister. Hayriye şaşırır. Uzattığı kâğıdı hemen geri çekerek:

“A benzettim.” mazeretiyle yürür. Softa³⁶⁷ da arkasından... Çok sürmez başı astarlarının bir diğerine daha tesadüf eder. Bu seferki ihtiyar... İlk önce ağarmış, sonra sigara zifirinden sararmış mebzul³⁶⁸ bir sakal, yelpaze gibi göğsünü doldurmuş. Parmakları koca bir tes-

³⁵⁷ hüviyet: kimlik

³⁵⁸ ihtiyat: önlem

³⁵⁹ itina: özen

³⁶⁰ alamet: belirti

³⁶¹ ulema: bilginler

³⁶² destar: sarık

³⁶³ emniyet etmek: güvenmek

³⁶⁴ âlim: bilgin

³⁶⁵ mütereddit: çekingen

³⁶⁶ şikâr: av

³⁶⁷ softa: medrese öğrencisi

³⁶⁸ mebzul: bol

pihin iri tanelerini devrederken kırpık bıyıklı dudakları da mütemadiyen³⁶⁹ kıpırdıyor. İşte, sır saklayacak aradığı cennetlik adam.

Karşısındaki hakiki bir veliyullah³⁷⁰ da olsa Hayriye Hanım evinin adresini ifşaya³⁷¹ bir türlü emniyet edemeyerek yırttığı zarfı cebine koyar. Yalnız çıkan kâğıdı ihtiyar hocaya uzatarak:

— Efendi hazretleri şurada duvar dibinde yazılı bir kâğıt buldum, içinde ne var merak ettim. Lütfen bana okur musunuz?

Böyle temiz bir kâğıdın duvar dibinde bulunamayacağını ilk bakışta anlayan hoca kulaktan geçme koca gözlüğünü burnunun üzerine yerleştirerek her kelimedede bir karşısındaki örtülü kadının hüviyetini seçmeye uğraşa uğraşa hım hım bir ses ve hemen tecvit³⁷² üzere bir şive ile okumaya başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun!

Biz senin hazinenin miktarını ve gizli bulunduğu yeri biliriz. Bize derin kuyular diplerindeki esrari³⁷³ söylerler. Kalın duvarlar cam gibi öbür taraflarını gösterirler. Biz insan kalbinin içini bir billur kutu gibi okuruz. Senin tamam beş yüz altının ve yedi bin dokuz yüz elli iki kaime³⁷⁴ paran vardır. Altınlarını muska gibi yedi kat muşambaya sardın. Kaimelerini de rutubetten muhafazaten³⁷⁵ keza muşamba keselere soktun. Hepsini iki büyük bisküvi kutusuna yerleştirdin. Yattığın odadaki büyük kereveti söktün. Cümlesini³⁷⁶ oraya istif ederek tahtaları tekrar mihladın. Üzerlerine ot minderini uzattın. Makadı ve örtüleri çektin. Geceleri bu tahta kasa içindeki hazinenin üstüne dōşeğini sererek bu definenden kimsenin haberi olamayacağı zannıyla yatıp müsterih³⁷⁷ uyuyorsun. Zihi³⁷⁸ gaflet³⁷⁹ zavallı hatun...”

³⁶⁹ mütemadiyen: sürekli olarak

³⁷⁰ veliyullah: Allah'ın velisi

³⁷¹ ifşa: açığa vurmak

³⁷² tecvit: Kur'an'ı usulüne göre okumak

³⁷³ esrar: sırlar

³⁷⁴ kaime: kâğıt para

³⁷⁵ muhafazaten: koruyarak

³⁷⁶ cümle: bütün

³⁷⁷ müsterih: gönlü rahat

³⁷⁸ zihi: ne güzel

³⁷⁹ gaflet: aymazlık

Hayriye Hanım'a birdenbire yine bir cinnet nöbeti geldi. Akılı bulandı. Gözleri acayipleşti. Tavrı, sesi değişti. Hemen atılıp hocanın elinden mabadını³⁸⁰ dinlemeye tahammülü kalmadığı kâğıdı kaparak şöyle feryada başladı:

— Sus utanmaz. Düzenbaz herif... Kâğıtta öyle şeyler yok. Sen uyduruyorsun. Sen büyücüsün... Efsuncusun... Dolandırıcısın... Kafanıza mezar taşı, büyüñüze tavşan başı...

İhtiyar sarıklı gösterdiği kıraat lütfuna³⁸¹ mukabeleten³⁸² uğradığı bu hakaret karşısında şaşırarak “Bre mekkâre³⁸³... Vay gidi postal³⁸⁴... Yediği naneye bak. Ben utanmaz, ben düzenbaz, büyücü, efsuncu, dolandırıcı?.. Sen bir rezilesin mutlak, vay gidi cenabet³⁸⁵ kaltak...” tuğyanıyla³⁸⁶ kafları³⁸⁷ gümlerip teşnisini³⁸⁸ secilerle³⁸⁹ kuvvetlendirmeye uğraşırken biraz evvelki genç softa yetişerek:

— Vay hace-i irfanım³⁹⁰, vay şevk-i imanım³⁹¹ bu şikâyetlerini ze sebep nedir?

— Bir mudille³⁹², kim bilir belki de darüşşifadan³⁹³ boşanmış³⁹⁴ bir mecnune³⁹⁵, fakire bir varakpare³⁹⁶ iraesiyile³⁹⁷ kıraat istirhamında³⁹⁸ bulundu. Bir ümmiyenin böyle bir talebi reddolunur mu? Ben

³⁸⁰ mabad: devam

³⁸¹ lütuf: iyilik

³⁸² mukabeleten: karşılık olarak

³⁸³ mekkâre: at, deve, katır vb. hayvanlar

³⁸⁴ postal: sürtük

³⁸⁵ cenabet: pis

³⁸⁶ tuğyan: taşkınlık

³⁸⁷ kaf: Arap alfebesinde bir harf

³⁸⁸ teşni: ayıplama

³⁸⁹ seci: nesirde yapılan uyak

³⁹⁰ hace-i irfan: bilgili hoca, molla

³⁹¹ şevk-i iman: iman ışığı

³⁹² mudille: doğru yoldan saptıran (kadın)

³⁹³ darüşşifa: akıl hastanesi

³⁹⁴ boşanmak: çıkmak

³⁹⁵ mecnune: deli

³⁹⁶ varakpare: kâğıt parçası

³⁹⁷ irae: göstermek

³⁹⁸ istirham: rica etmek

de ricasını isafen³⁹⁹ okumaklığa başladım. Şükran⁴⁰⁰ olarak bana bir ağzını bozsun... “Utanmaz arlanmaz, büyücü, efsuncu herif...”
Ve daha ağza alınmaz şeyler... Neüzübillah...

— Kâğıtta ne okudunuz efendim?

— Muşambalara sarı⁴⁰¹ beş yüz sarı altın, yedi bin dokuz yüz şu kadar kâğıt lira... Mecmu⁴⁰² pisküvit kutusuna vazolunarak ke-revet derununa⁴⁰³ bilithal⁴⁰⁴ üzerlerine döşek ferş olunup⁴⁰⁵ yatılma-sı... Derin kuyuların diplerini gören, kalın duvarları cam gibi incel-tip arasından esrar-ı âlemi seyreden kulüb-ü beşerin⁴⁰⁶ derununu bir billur mahfaza⁴⁰⁷ gibi okuyan cinler, periler, şeytanlar...

— Hazretim hep bu şeylere siz ne mana verdiniz? Ne diyorsu-nuz?

— Def-i şeyatin⁴⁰⁸ için Rahman’dan istiazed⁴⁰⁹ başka ne di-yeceğim?

— Bu işte büyük bir fesat⁴¹⁰ var...

— Amenna...

— Karakola haber vermek lazım...

— Vermemek belki vebaldır⁴¹¹...

İhtiyar, genç iki hoca en yakın polis merkezine müracaatla ko-misere vakayı⁴¹² tecvit üzere bir bir okurlar. Etrafı taharriye⁴¹³ polis-ler çıkarılır. Fakat siyah çarşafı kadından nam u nişan bulunamaz.

³⁹⁹ isafen: birinin isteğini kabul ederek

⁴⁰⁰ şükran: teşekkür borcu

⁴⁰¹ sarı: açık, belli

⁴⁰² mecmu: tamamı, hepsi

⁴⁰³ derun: iç

⁴⁰⁴ bilithal: içine koymak

⁴⁰⁵ ferş olunmak: yayılmak

⁴⁰⁶ kulub-ı beşer: insanların kalpleri

⁴⁰⁷ mahfaza: kutu

⁴⁰⁸ def-i şeyatin: şeytanların kovulması

⁴⁰⁹ istiaze: euzubesmele çekerek Allah’a sığınma

⁴¹⁰ fesat: bozukluk

⁴¹¹ vebal: günah

⁴¹² vaka: olay

⁴¹³ taharri: arama

Vaka merak uyandıran bütün esrarengiz tafsilat ile o günün zabıta vukuatı⁴¹⁴ meyanına⁴¹⁵ geçer.

Akşam gazetelerinden biri diğer refikini⁴¹⁶ atlatmış olmaktan mütehasıl⁴¹⁷ bir neşe ile hayalatına alabildiğine vüsat⁴¹⁸ vererek derhâl tamam üç sütunluk bir roman uydurur. İçinde cin, peri, melek, şeytan, define, hazine, cinayet, intihar, sirkat, katil, aşk, rekabet her şey var. Yedi bin kâğıt liranın önüne üç sıfır ilavesiyle yedi milyon yapar. Yakalanamayan siyah çarşafli kadını İstanbul havasından tayyareyle⁴¹⁹ harice⁴²⁰ uçurtur.

Garabet âşıklısı karilerini⁴²¹ o akşam bu yalancı dolma ile tıka basa doyurur. Ertesi günü resmî tekzip⁴²² bu mübalağaların burnu kulağı kesilmiş olsa da bundan gazeteciye ter döktürecek ne mesuliyet⁴²³, ne mahcubiyet terettüp edebilir⁴²⁴? Gazeteci bu tekzibin altına şatafatlı bir itizar⁴²⁵ döşeniş⁴²⁶ ile vaka üzerine nazarları celbedilmiş⁴²⁷ karilerini bir daha eğlendirmiş olur. Zaten milyon liralık havadisler⁴²⁸ kadar hangi mündericat⁴²⁹ ruhları neşeyap⁴²⁹ edebilir? İnsan ceplerinde bulunmayan şeyi kâğıt üzerinde görüp hayalinde gezdirmekten de mütelezziz⁴³⁰ olur. Yalandan olsun fakat söz paradan olsun, aldatıldıklarına gücenip de ebedî kin güden karilere hemen hiç tesadüf edilmez. Böyle olsa maazallah yazarlarla okuyanların arasında düellonun ardı arası kesilmemek icap eder.

⁴¹⁴ vukuat: polisiye olaylar

⁴¹⁵ meyan: ara

⁴¹⁶ refik: arkadaş

⁴¹⁷ mütehasıl: meydana gelen

⁴¹⁸ vüsat: genişlik

⁴¹⁹ teyyare: uçak

⁴²⁰ haric: yurt dışı

⁴²¹ kari: okuyucu

⁴²² tekzip: yalanlama

⁴²³ mesuliyet: sorumluluk

⁴²⁴ terettüp etmek: gerekmek

⁴²⁵ itizar: özür dileme

⁴²⁶ celbedilmek: kendine çekilmek

⁴²⁷ havadis: haber

⁴²⁸ mündericat: içindekiler

⁴²⁹ neşeyap: neşeli, keyifli

⁴³⁰ mütelezziz: tat alan, hoşlanan

Havaiyatta⁴³¹ aldanmak, alışılmış bir nevi eğlencedir. Fakat ciddiyette aldanışın zararını telafi, müşkül ve çok defa gayrikabil-dir⁴³²...

8

Hayriye Hanım evine kaçar. Kapısını sımsıkı kapar. Çarşafını çıkarır avluya, peçesini merdivene, ayakkabılarını sofaya fırlatır. Zaten yerinden oynamış aklı büsbütün havalanmak için bir uçurtma gibi tepesinde pır pır etmeye başlar.

Kadıncağız nasıl deli olmasın? En gizli tuttuğu esrarı avuç içi gibi meydana çıkmış? Paralarının miktarını, çeşidini, saklı olduğu yeri nasıl biliyorlar? Hayriye Hanım hazinesini kerevetin altına sağ eliyle gömerken bu mühim işi sol eline sezdirmeyecek ihtiyatlar almış ve sonra evin içine candan, yabancidan kimse sokmamıştı. Vakıa birkaç gecedir Muhsine can yoldaşlığına geliyordu. Fakat kız karanlıkta gelip yine hemen ortalık pek ağarmadan gidiyordu. Evde geçirdiği bu uyku müddetinde⁴³³ ahretliğin kerevette saklı serveti böyle noktası noktasına bir sıhhatle keşfedebilmesine imkân tasavvur olunur mu? Of akla, zihne sığmayacak şeyler... Fakat vaki⁴³⁴... İşte göz önünde bir hakikat... Paranın saklı olduğu yeri, cinsini, miktarını yanlışsız haber veriyorlar. Hayriye Hanım şimdi büsbütün dağılan yarım aklını başına toplamaya uğraşarak ihtiyar hocanın pörsümüş siyah dudaklarından saçılan tükürüklü ibareleri⁴³⁵ kafasında yalan yanlış şöyle tekrar canlandırmaya başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...

Biz senin altınlarını sakladığın yeri biliriz... İlaharihi...”

Kadın saçını başını yolup dövünerek:

— Nasıl bilirsiniz? Siz kimsiniz? Söyleyin bakayım... Şimdi siz benimle beraber misiniz? Nerede saklısınız? Ah cevap vermiyorsunuz... Bildim bildim... Siz göze görünmez fakat isteyince adam, isteyince hayalet olan şeytanlarsınız. Şeytan işi... Evet, şey-

⁴³¹ havaiyat: boş, değersiz iş ve sözler

⁴³² gayrikabil: imkânsız

⁴³³ müddet: süre

⁴³⁴ vaki: olan, meydana gelen

⁴³⁵ ibare: cümle

tan işi bu... Aman ya Rabbi siz benim evime nasıl dadandınız? Benim gibi kimsesiz bir dul kadından ne istiyorsunuz?

Birbiri arkasına üç Ayete'l-kürsi okuyup yerden tavana doğru başını çevire çevire üfleyerek:

— Dağılınız bakayım etrafımdan... Bugün ben size sezdirmeden Rabb'imın izniyle bir iş göreceğim. Paralarımı oradan kaldırıp başka bir yere saklayacağım... Bu sefer nereye koyduğumu bulunuz bakayım...

Hayriye Hanım güzelce bir abdest alır. Odanın ortasına bir öd ağacı tütsüsü yaktıktan sonra Kur'an-ı Kerim kesesini bir tarafına, Enam-ı Şerif'i⁴³⁶ öbür yanına sallandırarak işe başlar. Etrafını bu suretle mübarekledikten sonra hangi şeytanın haddine düşmüş ki onun yanına yaklaşabilsin?

Gürül gürül salavat ve kelime-i şehadet getirerek örtüleri, yastıkları, makatları, ot minderleri kaldırır. Kereveti söker, paralarına kasa yaptığı bisküvi kutularını çıkarır. Taşlıkta zaten yerinden oynamış bir malta murabbasını⁴³⁷ kaldırır. Altını kazar. Tekbirler, tehlillerle⁴³⁸ hazinesini oraya gömer. Mümkün olduğu kadar bellisizce yine taşı yerleştirir.

Böyle mevki tebdiliyle⁴³⁹ servetini tehlikeden kurtarmış olduğu kanaatini az çok peyda⁴⁴⁰ etmekle beraber yine bir türlü içi içine sığamaz. Ara sıra tereddütlere⁴⁴¹ düşmekten kendini kurtaramaz. Acaba şeytanlar işin farkına vardılar mı? Hazinenin kerevet altından maltalığa⁴⁴² naklini biraz sezinlemiş olsalar iş fena...

Hayriye Hanım iki münteha⁴⁴³ arasında zikzaklar yapan bu endişelerin elemeler ile evin içinde akşama kadar aşağı yukarı iner, çıkar. Fakat maltalıktan her defaki geçişinde ötekilere bir şey sez-

⁴³⁶ Enam-ı Şerif: Enam suresi ve çok okunan bazı kısa surelerinden oluşan küçük kitapçık

⁴³⁷ murabba: dörtgen

⁴³⁸ tehlil: kelimeitevhidi söyleme

⁴³⁹ tebdil: değiştirme

⁴⁴⁰ peyda: açık, ortada

⁴⁴¹ tereddüt: ikirciklenmek

⁴⁴² maltalık: malta taşı ile kaplı sofa, avlu

⁴⁴³ münteha: son, sona erme

dirmemek için hazinesinin metfenine⁴⁴⁴ yan gözle bile bakmaya korkar.

Gece olur bermutat⁴⁴⁵ can yoldaşlığına Muhsine Kız gelir. Döşekleri yine her zamanki odaya sererler. Hayriye Hanım yatağına uzanır. Fakat kerevetin altı boş olduğunu düşündükçe fenalıklar geçirir. Hazinenin metfeni maltalıkla yatak odası arasındaki mesafe, aklını çileden çıkarır.

Kaç zamandır eve musallat olan şeytanları, cinleri şimdi avluda taşı kaldırarak altından defneyi çıkarmakla meşgul zanneder.

Muhsine'nin ilk uykuya daldığına emniyet peyda ettikten sonra usulcacık yatağından kalkar. Kelam-ı kadim⁴⁴⁶ kesesini götürür, şeytanların yaklaşmalarını men⁴⁴⁷ için definenin yanı başındaki duvar çivisine asar. Bildiği namaz surelerini tekrar tekrar okuyup maltalığın etrafına üfler. Hakikatte mevcut olmayan perileri, cinleri, şeytanları o, kendi vehminde yaratır. Onlara ruh, cisim, şekil verir. Bu mevhumatla⁴⁴⁸ güreşir, didinir, boğuşur. Gece ona karanlık ağzıyla “Geliyorlar, geliyorlar... Hazineni daha derinlere göm...” tehlikelerini fısıldar.

Kan terler içinde sabahı güç eder. Ertesi gece yine öyle...

Daha ertesi günü Muhsine Kız evine gider. Hayriye Hanım öğleye kadar bütün vaktini hazinesini cinlerin şerlerinden⁴⁴⁹ kurtarmak için maltalıkta salavat-ı şerifeye devamla geçirir. Fakat birdenbire sokak kapısı kuvvetli bir elin darbesi altında feryada benzer bir ihtizazla⁴⁵⁰ çırpınır. Derhâl Hayriye'nin yüreği de aynı şiddetle hoplar. Ve hemen “Posta!” nidası işitilir. Hayriye Hanım düşmemek için duvarlara tutunur: “Ah posta, posta... Hain seda, müthiş kelime... Yine şeytanlardan mektup var...”

⁴⁴⁴ metfen: mezar

⁴⁴⁵ bermutat: alışıldığı gibi

⁴⁴⁶ Kelam-ı Kadim: Kur'an

⁴⁴⁷ men: durdurmak, önlemek

⁴⁴⁸ mevhumat: gerçekte olmayıp var sanılanlar

⁴⁴⁹ şer: kötülük

⁴⁵⁰ ihtizaz: titreme

Yine tedhişleri⁴⁵¹, tebliğleri⁴⁵² nedir? Hayriye bitti tükendi, onlar bu zalim izaçlarından⁴⁵³ usanmadılar mı? Bu defa derin bir tevekkül⁴⁵⁴ ile fakat titreye titreye kapıyı açar. Bir şey söylemeden mektubu alır. Yine teşeümlemlerle zarfın altına üstüne bakar. Kendine hiçbir şey söylemeyen eğri büğrü çizgicikler, birçok noktacıklar... Yine bu muammayı kime hallettirsin? Önüne çıkan her mektep çocuğuna, her kavukluya bu ecinni mektuplarını okutursa en mühim esrarını kendi eliyle ortalığa yaymış olacak.

Hayriye Hanım zavallı aklının irşadından⁴⁵⁵ imdat bekleyerek birkaç saat düşündükten sonra bu defa büsbütün yeni bir karar ile yine sımsıkı siyah bir çarşafa bürünür, peçelenir. Şekil ve hüviyetini tamamıyla saklayabildiğine kanaat getirdikten sonra doğru Yeni Cami yazıcılarına iner...

Birer kırık çekmece veya gaz sandığı üzerine kurdukları yazı tezgâhlarının etrafına kitabet ve hüsnühatlarından⁴⁵⁶ numuneler⁴⁵⁷ sallandırarak bu tavanı gök, zemini kaldırım maişetgâhlarında⁴⁵⁸ çalışan serbest sanat artistlerinin önlerinde dolaşır.

Sakalina ak düşmüş, kışın soğuğu, yazın sığıyla kavrulan yüzü sepilenmiş deriye dönmüş bir ihtiyar emniyetine şayan⁴⁵⁹ görür. Onun önünde durur.

Çok zamanını müşteriye intizarla⁴⁶⁰ sokağa bakarak kadın baldırı temasına hasreden⁴⁶¹ bu ihtiyar yazıcı, şimdiki çıplaklık modası hilafına karşısında tepeden tırnağa kadar örtülü bu kara muammayı görünce gözlerini açar.

Hayriye Hanım yorgunluk karışmış müteheyyiç⁴⁶² sesiyle:

⁴⁵¹ tedhiş: ürkütme

⁴⁵² tebliğ: bildiri, karar

⁴⁵³ izaç: rahatsız etme

⁴⁵⁴ tevekkül: herhangi bir işte elinden geleni yapıp sonrasını allah'a bırakmak

⁴⁵⁵ irşat: doğru yolu göstermek

⁴⁵⁶ hüsnühat: güzel yazı yazma sanatı

⁴⁵⁷ numune: örnek

⁴⁵⁸ maişetgâh: iş yeri

⁴⁵⁹ şayan: layık

⁴⁶⁰ intizar: beklemek

⁴⁶¹ hasretmek: ayırmak

⁴⁶² müteheyyiç: heyecanlı

— Efendi beni bildin mi?

Yazıcı hayretle:

— Hayır...

— Bilmediğine teşekkür ederim ve hiçbir zaman bilmemelisin.

Hayreti artan yazıcı, bu ihtarın hilafına dikkat kesilerek:

— Ben seni ne bileceğim? Hiç görmediğim ve yukarıdan aşağı siyah nikap⁴⁶³ altında bir kadınsın...

— Efendi sana bir mektup okutacağım.

— Peki... Okuyalım...

— Bana evvela söyle bakayım: Sen şeytan yazısıyla insan yazısını fark edebilir misin?

Bu garip sual üzerine yazıcı, bir zavallı meczup⁴⁶⁴ karşısında bulunduğunu anlar. Onun sualine muvafık⁴⁶⁵ bir cevap vermek için:

— Fark ederim. Şeytan yazısı besbellidir.

— Okuyacağın şeyi kimseye söylemeyeceğine yemin eder misin?

— Ederim.

— Vallahi mi?

— Vallahi...

— Yeminini bozarsan sonra şeytanlar seni de boğarlar beni de...

Hayriye yine zarfı saklayıp yalnız mektubu uzatarak:

— Oku şunu bakayım...

Yazıcı kalın kalemle yazılmış karalamaya benzeyen kaba satırları süzerek başlar:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...”

Hayriye Hanım dindarane bir vectle⁴⁶⁶:

— Ve aleykümüsselam... Ve aleykümüsselam iyi saatte olsunlar... Yine bana ne kelimeleri, ne tembihleri var bakalım iki gözüm?

⁴⁶³ nikap: peçe

⁴⁶⁴ meczup: deli

⁴⁶⁵ muvafık: uygun

⁴⁶⁶ vect: kendinden geçme

Yazıcı devam eder:

“Biz insanı döne döne deneriz. Esen rüzgârlardan hile sezeriz. Su üstünde hem havada gezeriz. Damdan dama serçe gibi sekeriz.”

Hayriye Hanım kelimeîşhadet getirerek:

— Doğru söylüyorlar. İnanmayan kâfir olur.

Yazıcı hafif bir tebessümle:

“Şaşkın kadın sen bizim kudretimize, kuvvetimize, efsunumuza inanmadın.”

— İrandım inandım...

“İnansaydın hazineni kerevetin altından çıkarıp da maltalığa gömmezdin.”

Hayriye Hanım çırpınarak:

— Ah aman a dostlar! Bunu da mı bildiler? Eyvah nerelere kaçayım şerlerinden? Nerelere saklayayım ellerinden? Nasıl kurtulayım dillerinden?

Yazıcı “hazine” kelimesi üzerinde yutkunarak biraz tevakkuftan⁴⁶⁷ sonra:

“Bize esrar, bize lololo olmaz. Bizden para kaçırılmaz. Liralarını demir kasalara kilitleyip de yedi kat yerin dibine indirsen biz yine bulup çıkarırız.”

Yine dimağı⁴⁶⁸ şiddetli bir zelzeleyle sarsılan zavallı kadın, evvela bir kahkaha sağanağı, sonra bir hüngürtü kopararak “Kâğıtta öyle şeyler yok... Sen uyduruyorsun hilebaz herif... Ak sakalından utan kepaze...” yaygarasıyla yazıcının elinden şeytanların esrarnemesini kaparak kaçır.

Bu tecavüze şahit olan diğer yazıcılar etraftan:

— Hayrola Hurşit Efendi... Bu çarşafılı kadın eski göz ağrısı bir şey mi? Niçin sana böyle ağzını bozuyor?

Hurşit Efendi kaza savuşturanlarda görülen bir boyun kıvrışıla:

— Ne göz ağrısı ne baş ağrısı... Akşamüstü bir deli kariya çat-tık. Eline cinli şeytanlı, hazineli mazineli bir kâğıt yazıp vermişler.

⁴⁶⁷ tevakkuf: durma

⁴⁶⁸ dimağ: beyin

Âlemde insaf yok... Besbelli eğlenmek için olacak. Burada siftah olarak bana çattı. Hele şükür çok rezillenmeden defolup gitti.

9

Hayriye, bu yarı deli biçare kadın nasıl büsbütün çıldırmasın? Hazinenin kerevetten taşlığa naklinde kendisi evde yapayalnızdı. Tek bir candı. Bütün kapılar kapalı, perdeler inikti. Şeytanlardan, cinlerden başka hiçbir insanın bu sırra vukufu⁴⁶⁹ kabil değildi. Olamaz.

Hayriye Hanım anahtarla sokak kapısını açıp içeri girdiği zaman artık o evde kendinin yalnız olmadığını anladı. Doğru taşlığa, hazinenin metfeni başına gitti. Kelam-ı kadim hâlâ orada çivide asılı duruyordu. Şeytanların Kitabullah'tan niçin korkmadıklarına şaşıtı.

En büyük şeytanın vaktiyle gökte meleklerin hocası olduğunu o, çok kimselerden işitmişti. Tahsillerini göğün yüksek mektebinde itmam⁴⁷⁰ etmiş şeytanların ilimleri yanında dünya ulemasının bilgileri kaç para eder? Bu âlemde şeytan şerrinden, iğvasından⁴⁷¹ kurtulmuş adam var mıdır? Mamafih Kadir, Kandil gibi mübarek büyük gecelerde şeytanların melekler tarafından zincire vurulduklarını da duymuştu. Bu musallat cinleri zapt ettirmek için acaba şimdi hangi huddamlı hocalara müracaat etmeliydi?

Şeytanların elleri bütün dünya hazinelerine erip yetişebilirken bu menhuslar kendi küçük servetinden ne istiyorlardı? İşte buna bir türlü akıl erdiremiyordu.

Taşlıktaki musluğun başında şakır şakır abdest aldı. Seccadeyi definenin üzerine serdi. Ardı arası gelmez rekâtlarla uzun uzun hacet namazı kıldı. Allah'a, nebilere, velilere yalvardı.

Hazinesinin yerini yine değiştirecekti. Fakat bir defa perilerden kati masuniyet niyazıyla⁴⁷² saatlerce dua etti.

⁴⁶⁹ vukuf: haberi olma

⁴⁷⁰ itmam etmek: bitirmek, tamamlamak

⁴⁷¹ iğva: azdırma, ayartma

⁴⁷² niyaz: yalvarma

Murabba malta taşını kaldırdı. Rutubetli toprakları eşti. Bisküvi kutularını çıkardı. Lakin bunları tekrar saklamak için ev içinde daha emniyetli bir yer nerede bulacaktı?

Şeytan korkusundan titreyerek Rahman’a sığınmaya uğraşan bu kadının karşısına şimdi nasih⁴⁷³ bir melek çıkıp da diyeydi ki:

“Bedbaht Hayriye, mesudiyet beklediğin bu paraların yüzünden büyük işkenceler çekiyorsun. Ömrünün sonundasın. Bu hazinenden bir habbe⁴⁷⁴ sarf etmeyi nefsince cinayet sayıyorsun. Bundan sana istifade kısmet olmayacak. Bu belli bir hakikat... Yiyemeyeceğin bu servetin yalnız bekçiliğini yapacaksın. O kadar tehlikeli bir bekçilik ki... Nesibe Hanım’ın oyulmuş gözlerini, yolunmuş saçlarını tahatturla⁴⁷⁵ her lahza⁴⁷⁶ karşında bir ibret dersi görmüş olursun. “Cin tutmuş para” diye işte buna derler...”

Yaşamanın paradan gelecek lezzetlerinden nefsinin mahrum bırakarak türlü yoksulluk ve mihnetler içinde başkaları için dünyalık biriktirmekte ne zevk vardır? Bu birikinti kümelenidikçe etrafta cinayet ağları kurulur.

Senin paranın miktarlarını ve yerini bilenler hakiki cinler, şeytanlar değil, o kisveye bürünmüş ve o tıynette⁴⁷⁷ insanlardır. Değiştirdiğin her yeri derhâl keşfediyorlar...

Bu nasıl oluyor? Evinin içinde tam bir mahremiyetle tekrarladığın bu ameliyeye⁴⁷⁸ şahit olacak seninkilerden başka göz yok. Taş duvarlar arasından senin hareketlerini seyredenler kimlerdir? Dünyada şeytan yoktur. Fakat ona vekâlet eden insanlar vardır. Her melanet⁴⁷⁹ ona isnat olunarak⁴⁸⁰ işlenir. Bu iftiraların altında şeytan çoktan ilk günahını ödeyerek temizlenmiştir. O şimdi insanların şerlerinden kaçacak bir sığınak aramakla meşguldür.”

⁴⁷³ nasih: öğüt veren

⁴⁷⁴ habbe: tane

⁴⁷⁵ tahattur: hatırlama

⁴⁷⁶ lahza: an

⁴⁷⁷ tıynet: yaradılış, huy

⁴⁷⁸ ameliye: uygulama

⁴⁷⁹ melanet: büyük kötülük

⁴⁸⁰ isnat olunmak: bir sebebe dayandırılmak

Fakat ara sıra aklı zıvanasından fırlayan bu kadının etrafında ne öyle nasihatçi bir melek vardı ve ne de onda bu nasihatleri anlayacak kulak...

O şimdi namazını, duasını bitirdikten sonra teneke kutuları yüklendi. Ta tavan arasından başlayarak evin kuytu bucak yerlerini dolaşmaya başladı. İnsan ve şeytan gözünün erişemeyeceği emin bir yer arıyordu.

Heyecanla merdivenleri ine çıka artık dermansız bacaklarına titreme geldi. İkide birde yıkılır gibi salavat getirerek yerlere çöküyor, kelime-i şehadetle kalkıyordu. Kaç defa yükün döşeme tahtasını sökerek hazinesini oraya yerleştirmeyi düşündü. Kaç defa süprüntü tenekesini boşaltarak içine esrarını tevdi ettikten sonra yine üzerini çer çöple örtmeye karar vermek verememekle yoruldu, üzüldü, bitti...

Bu, çok zor bir işti. Paralarını etrafını sarmış olan şeytanlara sezdirmeksizin gizleyecek bir yer bulmak için onlardan daha atik, tetik, kurnaz olmak yani şeytana külahını ters giydirmek lazımdı. Hayriye Hanım buna nasıl muvaffak olacaktı?

Birkaç defa okudu, kendi üzerine, evin içerisine, duvarlara tavanlara üflledi. Şeytanlar ne kadar melun olurlarsa olsunlar Rahman'a galebe⁴⁸¹ edebilirler mi? Nihayet her şey Hakk'ın ve meleklerin mağlubu değil midir? Ancak insanın yüreği temiz, itikadı⁴⁸² tam olmalı. Hayriye Hanım'ın kendi abdestinden şüphesi yoktu.

Yeniden kalbine doğan bir emniyetle kömürlüğe girdi. Burası yarı karanlık bir yer... Belki şeytanların gözleri iyi seçmez. Kömürleri bir tarafa kürekledi, bulduğu paslı bir kazma ile yeri kazdı. Tekbirlerle kutuları gömdü... Hazinesinin bu mezarı üzerine tekrar kömürleri yığdı.

Acaba iş görüldü, bilindi mi? Şeytanları atlatmak kabil oldu mu? Zavallı kadın bu vesveseyle geceyi etti. Muhsine Kız bermutat can yoldaşlığına geldi, ertesi sabah erkenden yine evine gitti. Vakit öğleyi geçti. Tekrar gece oldu. Oh, şeytanlardan hiçbir işaret⁴⁸³ yok. Hayriye Hanım'ın merakları ümide dönmekte iken daha ertesi gün

⁴⁸¹ galebe etmek: üstün gelmek

⁴⁸² itikat: inanç

⁴⁸³ işaret: yazı ile bildirmek

zevalden⁴⁸⁴ sonra kapının zili çingır çingır evin avlusunu çınlattı. Arkasından “Posta!” narası işitildi. Bu çingırak bu ses kadının beynine, yüreğine bir sancı gibi yayıldı. Kendini birkaç defa kaybedip yine buldu. İki büküm oldu. Gözleri kaydı. Bacakları birbirine doluşarak şaşkın, bimecal⁴⁸⁵ sokak kapısını açtı. Fakat hiç ağız açmaksızın mektubu aldı. Kanadı örttü.

Mektubu almak üzüntülü bir şeydi ama bunu okutmak hakikaten belalı bir işti. Kadın yine çarşalandı. Yüzünü gözünü kapadı. Nereye gideceğini bilmez bir dalgınlıkla sokağa uğradı. Kafasında bacaklarına bir istikamet tayin edecek idare yok gibiydi. Dümensiz serseri bir tekne gibi kendini sokakların havasına bıraktı. Döne doluşa Yeni Cami’de yazıcılar semtine indi.

Birkaç gün evvelki ziyaretinden ve bir hayli ağız bozukluğundan sonraki firarından dolayı şimdi onu orada tanıyorlardı.

Yazıcılar arasından karşıdan karşıya alaylar başladı.

— Vay, Hurşit Efendi, seninki geldi.

— Benimki kim?

— Geçen günü senin sakalına söverek giden mahude⁴⁸⁶...

— Bırak şu deli karıyı canım... Evvelden hapishaneden mahpusların kaçtığını işitirdik. Şimdi de tımarhaneden deliler zıvlıyorlar⁴⁸⁷. Aramızda salma⁴⁸⁸ geziyorlar. Ortalıkta akıllı, divane seçilmez oldu.

— Elbette ya hürriyetten deliler istifade etmesinler mi?

— Şakayı bırak canım... Bakalım yine hangimizin sakalını bıyığını kirletecek.

— Böyle hakaretlerden kurtulmak için sen de yüzünün tüylerini kazıt.

— Zamanede köseler çaldı düdüğü...

— Tıraş zahmetinden, masrafından azade yaşıyorlar...

⁴⁸⁴ zeval: öğlen

⁴⁸⁵ bimecal: güçsüz

⁴⁸⁶ mahude: fena bilinen kadın

⁴⁸⁷ zıvlamak: sıvışmak

⁴⁸⁸ salma: başıboş

— Evvelden köselik epeyce istihza⁴⁸⁹ celbeden⁴⁹⁰ bir kusur sayılırdı.

— Şimdi bu nakise⁴⁹¹, umumun⁴⁹² çehre çıplaklığına karışarak seçilmez oldu.

Hayriye Hanım simsiyah nikabı altında bir haile⁴⁹³ mümessile-si⁴⁹⁴ gibi ilerler.

Yazıcılardan biri yavaşça en yakın komşusuna:

— Kadın geliyor...

Öteki:

— Bakalım kime çatacak...

Daha öteki:

— Genç mi, ihtiyar mı?

Karşıdan:

— Hurşit'e sorunuz...

Hurşit:

— Kartaloz bir sesi var.

Yandan:

— O tabii bir şey... Genç olsa bu kadar örtünür mü?

— Hurşit geçen günü sana okuttuğu kâğıtta ne vardı?

— Periler, hazineler... Sonra sövüp sayma...

— Hazinesinin aslı var mı acaba?

— Geç canım... Deli, bal kabağından olmaz... Hakikaten hazineye sahip olaydı onu şimdiye kadar sağ bırakırlar mıydı?

⁴⁸⁹ istihza: gizli alay

⁴⁹⁰ celbetmek: kendine çekmek

⁴⁹¹ nakise: kusur

⁴⁹² umum: herkes, halk

⁴⁹³ haile: facia

⁴⁹⁴ mümessile: temsilci

— Cinayetden bahsetme canım... Hazineleleri de bir tarafa bırak... Birkaç yüz papele⁴⁹⁵ malik bir kadınla Allah'ın emriyle izdivaca⁴⁹⁶ hazırım...

Hayriye Hanım ağır ağır yaklaşıyor. Bu defa kara yağız genççe bir yazıcının önünde durarak:

— Bana baksana kuzum...

— Bakıyorum...

— Sen şeytan yazısını okuyabilir misin?

— Âlâsını bilirim... Onların yazıcısıyım. Arzuhâllerini⁴⁹⁷, protestolarını, mukavelenamelerini⁴⁹⁸ hep ben yazarım.

— Bana gönderdikleri mektupları da sen mi yazarsın?

— Bazı bazı...

— Benden ne alıp veremiyorlar?

Yazıcı biraz düşündükten sonra:

— Ver mektubu okuyayım. Sonra işi anlatırım.

Tutulduğu bu akıl almaz entrikanın dolaşıklığı içinde zavallı Hayriye Hanım'ın cinneti günden güne artıyordu. Siyah peçenin altında bunalmış büzülmüş bir sima⁴⁹⁹, titrek bir elle kâğıdı uzattı. Yazıcı, halavetlendirmeye⁵⁰⁰ uğraştığı bir sesle okumaya başladı:

“Esselamü Aleyküm Ya Hatun...”

Hayriye Hanım bu selamı bermutat göğüs geçirerek aldı.

Yazıcı devam etti:

“Şeytanlar Allah'tan, peygamberden korkmazlar. Niçin namazla niyazla bizi atlatmaya uğraşıyorsun? Nafile yoruluyorsun. Bizim saltanatımızın önünde Halik'in, mahlukun, bütün kâinatın mağlup olduğunu görmüyor musun?”

⁴⁹⁵ papele: kâğıt para

⁴⁹⁶ izdivaç: evlenmek

⁴⁹⁷ arzuhâl: dilekçe

⁴⁹⁸ mukavelename: sözleşme

⁴⁹⁹ sima: yüz

⁵⁰⁰ halavet: sevimlilik

Dünyada şer, zulüm, istibdat⁵⁰¹ haktır, müspettir⁵⁰². Hayır, fa-zilet, hürriyet menfidir.⁵⁰³ Kanunlarla, cezalarla, mükâfatlarla⁵⁰⁴ bunun zıddını tesise uğraşan insanların bütün gayretleri akim⁵⁰⁵ kalmıştır ve kalacaktır.

Kanunnamelerde, ahlak kitaplarında uydurma iki kelime var-dır: helal, haram... İnsan vardır ki her günkü ekmeğini bulmak için alnından şakır şakır terler akıtır. Yine insan vardır ki bu terleyen vücutların kazançlarını yutmayı kendi için meşru⁵⁰⁶ bir rızık bilir. Haram ve helalin hududunu⁵⁰⁷ tayin müşküldür.

Biz insan işlerine fesat karıştırıyorsak onlar bize bu hususta çok açık kapı bırakıyorlar. Bizim müdahalelerimize çanak tutuyor-lar.

Gürül gürül akan haram çeşmesinin suyu bal gibi tatlıdır. Damla damla sızan helal kaynağı zakkuma benzer.

İnsanlar, bizim çok muti⁵⁰⁸ fesat amelemizdir. Hayrı nefisleri için severler, şerri başkaları için... Mütemediyen⁵⁰⁹ diğerlerine fenalık ederek kendileri için iyilik talebindedirler. Hayriye Hanım işte bu örneklerden biri de sensin. Görünüşte kimseye fenalığı ol-mayan bir kadınsın. Fakat doğru düşünürsek hakikatte bu hâlin va-kıa mutabık mıdır? Evinin bitişiğinde akşamdan sabaha bir lokma yiyecek bulamayan bir karı koca var. Zavallı Nimeti, kışın en sert soğuklarında yatalağı ısıtacak bir avuç kömür tedariki için sekiz saat çalışmak mecburiyetinde kalıyor.

Senin ise her ay başında gelirin ve müterakim⁵¹⁰ paraların bü-tün ihtiyaçlarına kifayetten⁵¹¹ çok fazladır. Daha emin bir yer bul-mak için yavrularını oradan oraya taşıyan bir kedi gibi her gün

⁵⁰¹ istibdat: despotluk

⁵⁰² müspet: olumlu

⁵⁰³ menfi: olumsuz

⁵⁰⁴ mükâfat: ödül

⁵⁰⁵ akim: kısır, verimsiz

⁵⁰⁶ meşru: yasal

⁵⁰⁷ hudut: sınır

⁵⁰⁸ muti: yumuşak başlı

⁵⁰⁹ mütemediyen: sürekli

⁵¹⁰ müterakim: birikmiş

⁵¹¹ kifayet: yeterlilik

hazineni bu delikten o deliğe nakle uğraşıyorsun. Fakir komşuna en cüzi⁵¹² bir muavenet⁵¹³ bile aklına getirmiyorsun.

İyice bil ki o birikmiş paralarından bir habbesini⁵¹⁴ bile afi-yetle yiyemeyeceksin. Onları cin tutmuştur. Onlar bizimdir, tene-kelerini yine maltalıktan çıkardın. Kömürlüğe gömdün. Beyhude uğraşma kuzum. En son sistem demir kasaların bile bizim için bir sırça⁵¹⁵ şişeden fazla ehemmiyeti yoktur. Bir gün paralarını koydu-ğun yerde bulamayacaksın. Çünkü onları biz muhtaçlara, açlara taksim edeceğiz⁵¹⁶.

Tenekelerini tamtakır bulduğun gün beyhude bağırıp çağırma. İsaaya, şikâyete, davaya kalkışma. Bu tenbihimizin hilafına hare-ketle patırtı çıkarırsan biz senin sesini kesmeyi biliriz. Şeytanlarla zıtlaşanların sonları cinnettir, ölümdür.

Cinler, Periler”

10

Evvelki mektuplarında Hayriye Hanım’ı mintarafillah ıslaha memur olduklarını söyleyen periler bu son yazılarında felsefelerini hayli değiştirmişlerdi. Vakanın evvelinden haberdar olmayan Zihni Efendi cinler, periler ağzından yapılan bu acayip tehditlere ne mana verebileceğini düşünürken karşısında bir kahkaha şelalesidir koptu. Kadın o korkunç sözlere bütün hançeresinin kuvvetiyle gülerек ve bütün kaçık ruhunun isyanıyla şöyle bağırıyordu:

— Rezil kepazeler! Bu sefer paralarımı öyle bir yere saklaya-yım ki bulabilirlerse aşk olsun... Bakalım onlar mı daha kurnaz ben mi anlasınlar!

Mektubu kaparak Yeni Cami Caddesi’nin kalabalığı içine dal-dı gitti. Yazıcının şaşkınlığı arttı. Fakat Zihni Efendi mühimce bir vaka karşısında bulunduğunu anlamayacak bir adam değildi. O da hemen tezgâhını derleyip toplayarak bu esrarengiz kadının arkasın-

⁵¹² cüzi: azıcık

⁵¹³ muavenet: yardım

⁵¹⁴ habbe: zerre

⁵¹⁵ sırça: cam

⁵¹⁶ taksim etmek: paylaşmak

dan saldırdı⁵¹⁷. Aşağı yukarı sıkı bir cevelandan⁵¹⁸ sonra ona Sultan Hamamı taraflarında yetişti. Kendini göstermeyerek takibe koyuldu. Samatya'ya kadar arkasından gitti. Onun Bostan Sokağı'nda 18 numaraya girdiğini gördü.

Mektuptaki oraya buraya saklanan hazine lakırdısı Zihni Efendi'nin aklını dolaştırmıştı. Cinler, şeytanlar namına bu mecnun kadını tehditle hazineyi elde etmeye uğraşanlar kimlerdi?

Zabıtaya haber vermek lazım geliyor muydu? Şimdilik hayır... İş kuru bir latifeden ibaret olmayıp da hazine sözünde bir ciddiyet varsa bu servetin arkasından koşanları keşfederek dalaverelerine iştirak⁵¹⁹ daha kârlı bir iş olacaktı.

Yazıcı işini gücünü bıraktı. Bu maceranın peşine takıldı. Fakat tahkike nereden başlamalıydı? İblisane ibarelerle⁵²⁰ dolu mektubun metnini şöyle bir hatırlamaya uğraştı. Orada fukaradan bitişik komşu bir Nimeti Hanım adı geçiyordu. İşte bu kadın medhaldar⁵²¹ mıdır? Nasıl anlamalı?

Yazıcı bir müddet o taraflarda dolaşarak mahalle kahvesine devam sayesinde semtteki ev sahiplerinin isimlerini öğrendi. Kendini bu hususta en ziyade alakadar eden hane⁵²² Muammer Efendi ailesi oldu. Çünkü o evden çıkan bir çocuğun, Hüsnü'nün peşine takıldı. Postaneye mektup götürdüğünü gördü. Gişe üstüne bırakılan zarfın üzerinde şu adresi okudu: *Samatya'da Bostan Sokağı'nda 18 numara Hayriye Sadrettin Hanım...*

Yanı baştaki bir komşu kadın için ta postaya mektup vermekte ne mana vardı? Cin mektuplarının mürettibi⁵²³ bu Muammer Efendi ailesi olduğuna yazıcının şüphesi kalmadı. Lakin vakanın bu kaynağına nasıl yanaşarak el atabilecekti?

Yavaş yavaş iş kendi kendine yürümeye başladı.

⁵¹⁷ saldırmak: acele ile atılmak, yönelmek

⁵¹⁸ cevelan: gezinme

⁵¹⁹ iştirak: ortaklık

⁵²⁰ ibare: birkaç cümlelik söz

⁵²¹ medhaldar: bir işe karışmış olan

⁵²² hane: ev

⁵²³ mürettip: dizgici

Siyah çarşafılı bir kadının sokak ortasında iki sarıklı hocaya cinlerden mevrut⁵²⁴ esrarengiz, hazine ve definelere mütaallik⁵²⁵ bir mektup okutması, sonra vakanın karakola ve matbuata aksi münasebetiyle mahalleye çok meraklı bir dedikodu yayıldı. Yalnız başına evde otura otura kedilerle, farelerle konuşa konuşa Hayriye Hanım'ın şeytanlara karıştığı, küplerle altını, çuvallarla kaimeyi beyinlerinde bir türlü pay edemedikleri havadisi her ağızdan ilave edilen mübalağalarla kabara kabara Samatya hududundan taşarak İstanbul'u kapladı.

Hayriye Hanım'la mülakata⁵²⁶ gelen gazete muharrirleri⁵²⁷ katiyen kabul olunmuyorlardı. Hakikatten ziyade⁵²⁸ yalandan, tabii-den⁵²⁹ ziyade gayritabiiden gıdalanmaya alışkın karilerin meraklarını beslemek için gazeteler her gün bu maceraya dair köşe bucaktan toplanmış, çalak⁵³⁰ kalemlerle süslenmiş havadis neşrinde⁵³¹ birbiriyle yarışıyorlardı.

Havadis tellalları Hayriye'nin kendiyle görüşemeyince komşusu Nimeti'nin kapısını aşındırmaya başladılar. Onlara laf anlatmadan kadına âdeta konferansçı gibi bir nutuk mahareti⁵³² geldi. Nimeti'nin çenesi yorulduğu zamanlarda yatalak kocası döşeğinden ona yardım ediyordu.

Nimeti'ye soruyorlardı:

— Komşunuz Hayriye Hanım'ı nasıl bilirsiniz?

O cevap veriyordu:

— Hayriye evvelden sizin ve bizim gibi bir insandı. Sonra perilere, şeytanlara hem de onların en fena cinslerine karıştı. Yalnız başına bir insan bütün gün kedilerle konuşa konuşa çıldırmaz da ne yapar? Kedi kısmı zaten biraz peridir. Karanlıkta gözleri fıldır

⁵²⁴ mevrut: gelen

⁵²⁵ mütaallik: ilgili

⁵²⁶ mülakat: görüşme

⁵²⁷ muharrir: yazar

⁵²⁸ ziyade: çok

⁵²⁹ tabii: doğal

⁵³⁰ çalak: aceleci

⁵³¹ neşir: yayma

⁵³² maharet: beceri

fıldır mum gibi yanar. Bu hayvanlardan keramet gösterenler vardır. Beylikçilerin bir Arap kedileri vardı. Çok hırsızdı. Gözden sürmeyi çalardı. Yedi mahalle bu mahluktan elaman çağırırdı⁵³³. Hayvandır bu, aç kalınca çalar. Karınları doymazsa insanlar bile haydut oluyorlar. Bu Arap'ı, mahalleden sekiz defa denizaşırı sürdüler. Yirmi dört saat geçmeden çıkageldi. Vapura mı bindi, kayığa mı, yoksa kerametle uçtu mu? Yaşadığı evden sürülen kedi, deniz kaptanları gibi gece yıldızları saya saya yürür, eski yerini bulmuş... Beni şimdi götürüp bahçe kapısına bıraksalar vallahi çiğnenmeden eve kadar gelemem. Hayriye'yi kaç defa kerli ferli efendiler istedi, varmadı. Meğerse kadının periden kocası varmış... Bir kere küple altınları var diye adı çıktı ya... Yalnız insanlardan değil, perilerden, şeytanlardan da ona yüzlerce talip⁵³⁴ zuhur eder⁵³⁵.

İşte bu haşviyatı⁵³⁶ laf diye zapt edip gazetelere geçiriyorlardı. İş, bu merkezde iken bir gece yarısı Hayriye Hanım'ın evinde çığlık, feryat ayyuka çıkar. Kıyamet kopar. Yangın korkusuyla herkes pencerelelere koşar, sokaklara dökülür.

Muhsine Kız, gözler yuvalarından fırlamış, surat mosmor bir hâlde kendini alt kat penceresinden sokağa atar. Halk işi anlamak için ahretliğin başına üşüşür. Kızcağız yana yakıla şöyle ifade verir:

— Deli karı beni boğuyordu. Döşekte uykumun arasında boğazıma sarıldı. Elinden zor kurtularak kendimi pencereden aşağı atabildim.

Kızdan soruyorlardı:

— Deli şimdi içeride ne yapıyor?

— Birtakım kâğıt, bez parçaları üzerine gaz döktü. Kibritle ateşledi. Galiba evi tutuşturuyor. Ben elinden kurtulduktan sonra yüke döşeklerin altına saklandım. O da mutfakta bu işi görmeye başladı. Sokak kapısını açamadım. Pencereden atladım.

⁵³³ elaman çağırma: bezmek, yakınmak

⁵³⁴ talip: isteyen

⁵³⁵ zuhur etmek: ortaya çıkmak

⁵³⁶ haşviyat: gereksiz söz

Ahali şiddetle kapıyı çalmaya başlar, içeriden hiçbir cevap gelmez. Yangının önünü almak için kapının kırılmasına mecburiyet hasıl⁵³⁷ olur. Bir kısım halk içeri dolar.

Hayriye Hanım'ı mutfakta alevler yükselen ocağın önünde bulurlar. Kadın, gözler lokma gibi fırlak, kaşlar gazapnak⁵³⁸ birer çatkınlıkla hançerleşmiş, ak saçlar ürpermiş, göğüs, bağır derbeder bir haile⁵³⁹ cadısı korkunçluğuyla görünerek tannan kakhahalarla ahaliye haykırır:

— Nafile gelmeyiniz! Gelmeyiniz! Hazinemi artık bulamazsınız. Ben onu ateşlerin içine sakladım. Cin şeytan hiçbir mahlukun eli yanmadan artık paralarımı uzanamaz...

Filhakika Hayriye Hanım cinnetinin son nöbet feveranında⁵⁴⁰ yedi bin küsur liralık kâğıt servetini çıkın bezleriyle, muşambalarıyla gazlayıp tutuşturarak bir avuç küle tahvil etmiş⁵⁴¹, altın liralarını da kâmilin⁵⁴² kubura⁵⁴³ dökmüştü. Hazinesini bu suretle cin, şeytan şerrinden ebediyen kurtardığına memnundu.

Ertesi günü kadın bilmuayene darüşşifaya naklolundu. Şimdi yapayalnız kalan evde kaç zamandır saklı hazineye musallat periler dolaşarak yanmış servetin ocaktaki külünü nedametle⁵⁴⁴ karıştırırlarken mecnunun koparmış olduğu son kakhahanın akislerini duvarlardan işitiyor gibiydiler. Deli, gayrişuuri⁵⁴⁵ cüretle şeytanlara galebe etmişti.

Bu macerada nasıl esrar döndü? Bunu yazıcı Zihni Efendi'den başka artık merak eden yoktu. Bu insan şeytanları meydana çıkarmak lazımdı. Bu vazifeyi yazıcı deruhte etti⁵⁴⁶.

⁵³⁷ hasıl olmak: ortaya çıkmak

⁵³⁸ gazapnak: öfkeli

⁵³⁹ haile: çok acıklı olay

⁵⁴⁰ feveran: birdenbire öfkelenme

⁵⁴¹ tahvil etmek: döndürmek

⁵⁴² kâmilin: büsbütün

⁵⁴³ kubur: tuvalet deliğinden lağıma inen boru

⁵⁴⁴ nedamet: pişmanlık

⁵⁴⁵ gayrişuuri: bilinçsiz

⁵⁴⁶ deruhte etmek: üzerine almak

11

Bir sabah Muammer Efendi'nin kapısı çalındı. Yabancı bir adamın kendisini görmeye gelmiş olduğunu efendiye haber verdiler. Misafir yukarı alındı. Karşılaşınca Muammer Efendi'nin tanımak için dikkat ettiği bu simayı hiç gözü ısırmadı. Binaenaleyh sordu:

— Sizinle nerede müşerref olduğumu tahattur edemiyorum...

— Evvelce görüşülmedi. Bu ilk teşerrüfumdür⁵⁴⁷.

— Ziyaretinizin sebebi?

— Çok mühim bir keyfiyet...

İkisi birbirinin göz bebeklerine bir müddet bakıştılar.

Yazıcı Zihni Efendi ilave etti:

— Hem mühim hem izahı müşkül bir mesele...

Muammer Efendi taaccüple⁵⁴⁸ biraz bekledikten sonra:

— Bana merak verdiniz. Buyurunuz.

— Efendim komşunuz Hayriye Hanım'ın macerası malum...

— Evet, bunu bütün İstanbul duydu.

— Zavallı kadının bu felaketine sebep olanlar kimlerdir? Biliyor musunuz?

— Hayır... Ne bileyim?

— Ona en yakın komşu bulunmanız münasebetiyle soruyorum.

— Vakıa en yakın komşusuyuz. Lakin böyle cin şeytan işine aklımız ermez.

— Muhsine ismindeki ahretliğinizi geceleri orada yatırıyor-muşsunuz.

— Evet, Hayriye Hanım'ın yanında bir can yoldaşı bulundurmak için kızı birkaç gece oraya gönderdik. Zannederim ki bu da kendi ricası üzerine oldu. Biçare çocuk boğulmaktan zor kurtuldu.

— Şeytanların ağızlarından düzme, kadına birtakım mektuplar gönderiliyordu.

— Evet, öyle işittik.

⁵⁴⁷ teşerrüf: şeref duyma

⁵⁴⁸ taaccüp: şaşma

— Bunları yazanlar kimlerdi?

— Ne bileyim ben?

— Bu bapta⁵⁴⁹, şöyle böyle bir tahminde bulunamaz mısınız?

— Hayır.

— O hâlde müsaade ediniz ben söyleyeyim.

— Söyleyiniz.

Yazıcı Zihni, ev sahibinin zihninde dönen en derin esrarı iskandil eder⁵⁵⁰ gibi ona çatkın ve nafiz⁵⁵¹ bir nazarla dik dik bakarak:

— O mektuplar buradan yazılıyordu.

— Nereden?

— Sizin evden.

— Her şeye tahammülüm vardır. Fakat iftiraya dayanamam doğrusu... Hem siz kimsiniz? Ben de size onu sorayım. Bence hüviyeti namalum birisisiniz... Ne cesaretle, bahusus⁵⁵² ne salahiyetle⁵⁵³ benden böyle bir şey sorabiliyorsunuz?

— Ben buraya adalet namına değil, insaniyet namına geldim. Fakat icap ederse adaletin kapısını da çalarız. Saniyen⁵⁵⁴ bu işte ne iftira vardır ne müfteri⁵⁵⁵... Ben tahmin değil, meşhudat⁵⁵⁶ üzerine söylüyorum...

— Bu sözlerinizden hiçbir şey anlayamıyorum.

— Elbette anlaşıcağınız efendim... İddiamı kavlı-i mücerredde⁵⁵⁷ bırakmayacağım.

— İspatınız?

— İspatım şeytan mektuplarını bu evden çıkan bir çocuğun postaya götürmesidir.

⁵⁴⁹ bap: konu

⁵⁵⁰ iskandil etmek: bir işin iç yüzünü öğrenmek

⁵⁵¹ nafiz: delip geçen

⁵⁵² bahusus: özellikle

⁵⁵³ salahiyet: yetki

⁵⁵⁴ saniyen: ikinci olarak

⁵⁵⁵ müfteri: iftira eden

⁵⁵⁶ meşhudat: gözle görülmüş

⁵⁵⁷ kavlı-i mücerred: kanıtlanmamış, soyut söz

— Nasıl çocuk?

— On dört, on beş yaşında ablak çehreli, gürbüz, hakikaten şeytan bir şey...

— Görseniz tanır mısınız?

— Tabii...

Muammer Efendi sofaya çıkararak merdiven başından seslendi:

— Hüsnü buraya gel.

Çok sürmeden Hüsnü karşılarına çıktı. Muammer Efendi parmağıyla çocuğu göstererek:

— Bu mu?

— Ta kendisi...

Muammer Efendi vakada bir esas bulunduğuna şimdi biraz inanır gibi olarak sordu:

— Oğlum sen geçen günü postaya bir mektup bırakmışsın?

Çocuk karşısındakilerin yüzlerinde çabuk bir göz dolaştırdıktan sonra:

— Evet bıraktım.

— Ne mektubu?

— Ağabeyim verdi. Galiba İzmir'deki bir arkadaşına...

— Galiba ne oluyor? Zarfın üzerini okumadın mı?

— İyi dikkat etmedim.

Yazıcı Zihni Efendi hemen isticvaba⁵⁵⁸ atılarak:

— Daha yakında şubeler varken mektubu niçin Beyazıt şubesine götürdün?

Hüsnü iki tarafına hafifçe sallanıp bir iki yutkunduktan sonra:

— Beyazıt'ta başka işlerim de vardı da...

Yazıcı ufak bir tekzip tebessümüyle:

— Başka hiçbir işin yoktu. Okçularbaşı'nda seyyar tatlıcıdan bir pasta aldıktan sonra yokuş aşağı doğru Aksaray'a indin. Langa'nın geniş bir viranesinde futbol oynayan çocukları bir zaman seyrettin. Samatya'ya yollandın.

⁵⁵⁸ isticvap: sorgu

Hüsnü biraz mütevahhiş⁵⁵⁹ tavırla:

— O günü siz beni mi takip ediyordunuz?

— Evet, seni takip ediyordum. Posta şubesine bıraktığın mektup taşraya değil şehre yazılmıştı. İstersen zarfın üzerini sana okuyuvereyim: *Samatya’da Bostan Sokağı 18 numarada Hayriye Sadrettin Hanım...*

Çocuk afalladı. Fakat mağlubiyetten silkinmeye uğraşarak:

— Benim cebimdeki zarfın üzerini nasıl okudunuz?

— Mektubu gişenin üzerine bıraktığın vakit... Pullanırken...

— Yanlış görmüşsünüz. Başka birçok mektuplar daha vardı.

— Oğlum mektubun senin cebinden çıktığını gördüm. İnkârla bu hakikati kapatamazsın.

Çocuk şimdi daha ziyade şaşaladı. Bir iki söz mırıldanabilmek için bütün zekâsını teksife⁵⁶⁰ uğraşırken Yazıcı Zihni meydan vermeden:

— Kapı bitişik komşuya mektup vermek için Beyazıt’a kadar çıkıyorsun. Bu garabeti kapatmak için de Beyazıt’ta başka işlerin olduğunu söylüyorsun. Haydi buna da inanalım. Fakat bu kadar uzaklardan dolaştırarak Hayriye Hanım’a mazrufen⁵⁶¹ anlatacağınız şey ne olabilir? Hayriye Hanım adresine, senin Beyazıt posta şubesine mektup götürüşündeki büyük garabeti ihata eden⁵⁶² mühim bir sır var.

İnkâr yollarının gittikçe daraldığını gören Hüsnü gözlerini oraya buraya dikerek muvafık cevaplar bulmaya uğraşırken yazıcı iddiasının sübutundan⁵⁶³ emin bir kuvvetle sözüne devam ediyordu:

— Bu keyfiyetin⁵⁶⁴ benim için artık hiçbir sır ciheti kalmamıştır. Yalnız zarfın üzerindeki satırlara değil, içindeki yazılara da tamamıyla vâkıfım.

⁵⁵⁹ mütevahhiş: ürkek

⁵⁶⁰ teksif: yoğunlaştırma

⁵⁶¹ mazrufen: zarflanmış olarak

⁵⁶² ihata etmek: kuşatmak

⁵⁶³ sübut: gerçekleşme

⁵⁶⁴ keyfiyet: durum

Zihni Efendi mektubun ibarelerinden aklında kalan birkaçını okuduktan sonra:

— Tımarhaneye kaldırılan deli kadının evinde şimdi adliye, araştırmada bulunarak elbette bu mektupları ele geçirecek ve bu ibareleri maznuniyet⁵⁶⁵ altında kalanların yazılarıyla bittatbik⁵⁶⁶ bu şeytanları birer birer çalyaka edecektir⁵⁶⁷.

Kapana tutulmuş bir fare gibi bütün kaçamak yollarının kapandığını gören Hüsnü, iki avucuyla yüzünü örterek duvara döndü. Hafif hafif hüngürdemeye başladı.

Artık mesele üzerine gün doğmuştu. Muammer Efendi'nin beynini birdenbire büyük bir hiddet alevi alazladı. “Vay melun kâfir!” feveranıyla dövmek için çocuğun üzerine atıldığı esnada yazıcı onu bu hareketinden mene⁵⁶⁸ uğraşarak:

— Efendim telaş etmeyiniz. Keyfiyet henüz tamamıyla aydınlanmamıştır. Daha anlayacağımız şeyler var...

— Birader emin olunuz... Evimde dönen bu melanetlerin hiçbirinden zerrece⁵⁶⁹ haberim yok...

— Merak etmeyiniz, onu anlıyorum.

Muammer Efendi, ağızlığı geçirdiği kalın sigarayı birkaç nefeste yarısına kadar küle tahvil ederek dudaklarından saçılan dumanlı sözlerle oğlunu şöyle haşlıyordu:

— Vay yezit⁵⁷⁰... Vay mervan⁵⁷¹... Böyle menfur⁵⁷² bir habasete⁵⁷³ ne sebeple atıldın?

Hüsnü gözyaşlarının arasından:

— Ben ne bileyim efendim? Anneme, yengeme, ağabeyime, Muhsine'ye sorunuz...

⁵⁶⁵ maznuniyet: zan

⁵⁶⁶ bittatbik: uygulayarak

⁵⁶⁷ çalyaka etmek: yakasına yapışıp sıkıca tutmak

⁵⁶⁸ men: engel

⁵⁶⁹ zerre: çok küçük parça

⁵⁷⁰ yezit: hain, hilekâr

⁵⁷¹ mervan: hain, hilekâr

⁵⁷² menfur: iğrenç

⁵⁷³ habaset: kötülük, alçaklık

Muammer Efendi ağzındaki sigaranın öbür yarısını uzun bir nefeste çektikten sonra:

— Şimdi aklımı kaybedeceğim... Demek ki bu evde benden başka hepiniz bu cinayette fail-i müştereksiniz⁵⁷⁴...

12

Büyük Hanım'dan Muhsine'ye kadar bütün ev halkı hep odaya çağrıldı. Muammer Efendi'nin hiddeti fayrap eden⁵⁷⁵ bir kazan gibi son galeyana gelmişti⁵⁷⁶. Zavallı söylemiyor mütemadiyen bağıyor, yeisi⁵⁷⁷ yaşa inkılapla⁵⁷⁸ gözlerinden akıyordu.

Ayşe Hanım, yavuz hırsız sertliğiyle kocasının öfkesini bastırabilmek için birkaç yaygara koparmak istedi. Fakat ihtiyar adam en üst perdeden naralar atmak mukabelesiyle karısını korkutarak susturdu. Sigara dumanıyla kendisini boğa boğa bağıırıyordu:

— Sizi böyle bir cinayeti irtikâba⁵⁷⁹ sevk eden sebep nedir? Anlatınız, şimdi çıldıracağım...

Evin büyük oğlu Feyzi Bey, kelbî⁵⁸⁰ bir tebessümle:

— Cinayet mi? Aman efendim o nasıl tabir⁵⁸¹?

— Hareketinizi bundan gayrı bir tabirle ifade kabilse söyleyiniz.

— Maksudımız sadece bir latifeden ibaretti. Ve hareketimizde bu maksat hududunu asla aşmadık.

— Bu nasıl latife söyle bana... Biçare kadını çıldırtıncaya kadar devam eden bu caniyane⁵⁸² tehdide latife demeye utanmıyor musunuz?

— Aman efendim, bu şakamızın cinayetle ne münasebeti var?

⁵⁷⁴ fail-i müşterek: suç ortağı

⁵⁷⁵ fayrap etmek: ateşi hızlandırmak

⁵⁷⁶ galeyana gelmek: hiddetlenmek, coşmak

⁵⁷⁷ yeis: üzüntü

⁵⁷⁸ inkılap: dönüşme

⁵⁷⁹ irtikâp: kötülük etmek

⁵⁸⁰ kelbî: köpek gibi

⁵⁸¹ tabir: deyiş, ifade

⁵⁸² caniyane: canice

— Oğlum, zavallı Hayriye Hanım'dan evvel sen çıldırmışsın. Bütün ev halkı hep birden aklınızı kaçırmışsınız da benim haberim yok. Kadının kaç bin lirası varsa var... Onun parasından ne istiyorsunuz? Size ne?

— Hiçbir şey istemiyoruz. Onun parasında gözümüz olmadığı için her zaman ispat edebiliriz.

— Parada gözünüz yok da şeytani mektuplarla yaptığınız tehditler nedir?

— Bu suretle Hayriye Hanım'ı ikaza⁵⁸³ uğraştık.

— Nasıl ikaza?

— Onu cimrilikten kurtararak ahir ömründe⁵⁸⁴ paralarından istifadeye⁵⁸⁵ sevk edebilmek için...

— Kadının paralarında gözünüz olmadığını yani bu harekette bir sirkati istihdafen⁵⁸⁶ bulunmadığınızı bana nasıl ispat edebileceksiniz?

— Pek kolay...

— Çabuk söyle...

— Efendim bu kadının paralarını nerelere sakladığını biz biliyorduk. Bu hazine evvela kerevet içinde idi. Kadın mektupların tehdidinden korkarak oradan çıkardı, maltalığa gömdü. Oradan da kömürlüğe nakletti. Eğer maksadımız gasp veya sirkat olsaydı gece bir takriple⁵⁸⁷ eve girer hazineyi metfun⁵⁸⁸ olduğu mahalden pekâlâ aşırabilirdik.

— Gayenizin bu olmadığını adalete inandırmak müşküldür. Ne ise bunu geçelim. Bütün gözlerin tecessüslerinden⁵⁸⁹ gizli olarak bedbaht kadının hazinesini oradan oraya naklettiğini ne suretle haber alıyordunuz?

— Bunu bize kendisi söylüyordu.

⁵⁸³ ikaz: uyarı

⁵⁸⁴ ahir ömür: ömrün sonu

⁵⁸⁵ istifade: yararlanma

⁵⁸⁶ istihdafen: amaçlayarak

⁵⁸⁷ takrip: yaklaştırma

⁵⁸⁸ metfun: gömülü

⁵⁸⁹ tecessüs: öğrenmeye çalışma

— Çabuk anlat, meraktan çatlıyorum. Nasıl?

— Muhsine’yi onun evinde yatırmaya başlamıştık.

— Evet...

— Hayriye Hanım, gece uykusunun ortasında kalkıp döşeğinin içinde oturarak gündüz ne yaptıysa vazıhan⁵⁹⁰ hepsini sayıklayıp anlatıyor, hazinesini nereden nereye naklettiğini defaatle ve tane tane söylüyormuş. Onu dinleyen Muhsine de işittiklerini gelip bize tamamıyla haber veriyordu.

— Peki... Latife namıyla yaptığınız bu fenalıktan çıkan netice-yi beğendiniz mi?

— Hayır... İleri varmış olduğumuzu biz de sonradan anladık. Fakat bir kere ok yaydan çıkmış bulundu. Şimdi biz de büyük bir nedametın yeisiyle muzdaribiz⁵⁹¹.

— Bakalım şimdi adalet bu nedametinizin cezasıyla iktifa edecek mi⁵⁹²? Yalnız kadını çıldırtmadınız. Binlerce lirayı ateşe yak-tırdınız, lağıma attırdınız. Bu büyük cinayetinizin maddi manevi ziyanını şöyle böyle nedametinizle ödeyebilmiş olacaksınız?

Ayşe Hanım:

— Zaten kadın o paraları ağız tadıyla, afiyetle yiyemeyecekti. Bizden evvel bu küçük hazineyi hakiki cinler, şeytanlar tutmuştu. Er geç bu para yüzünden Hayriye’ye büyük bir fenalık gelecekti. Belki de yakında o da Saatçi Sokağı’nda yürek dayanmaz işken-celerle öldürülen Nesibe Hanım’ın akıbetine uğrayacaktı. Kim ne derse desin Hayriye bu maceradan ucuz kurtuldu. Paraları gitti ama canını kurtardı.

Muammer Efendi çıktığı kibritle sigarasını yakarken şaşkınlıktan biraz da burnunun ucunu alazlayarak:

— Canını kurtardı ama aklını kaybetti. Büyük hanım, cinaye-tinizi örtmek için bulduğunuz bu mazerete doğrusu hiç söz yok... İşte zalim kocakarının mazlum kocakarı hakkındaki ibretamız fel-sefesi...

Gelin hanım:

⁵⁹⁰ vazıhan: açıkça

⁵⁹¹ muzdarip: acı çeken

⁵⁹² iktifa etmek: yetinmek

— Onu biz çıldırtmadık. O zaten oynatmıştı. Elindeki epeyce bir parayı nemalandırmayarak kerevet altına mıhlamak akıllı işi midir?

Büyük hanım:

— Hayriye’yi büyük bir sıkıntıdan kurtardık. Artık elinde avucunda saklamaya uğraşacak bir şey kalmadı. Paraların zayı olduğunu⁵⁹³ âlem duydu. Artık hırsız haydut tehlikesi de tamamıyla bertaraf oldu...

Muammer Efendi:

— Güzel mazeretler... Övrünüz kabahatinizden büyük... Lehinize icat ettiğiniz bu gülünç martavallarla⁵⁹⁴ adliyeyi tahkikatından alıkoyabilecek misiniz?

Büyük hanım:

— Bize gelinceye kadar adliyenin birçok pürüzlü işleri var. Onlarla meşgul olsun...

Muammer Efendi karısına yumruğunu göstererek:

— Muhzırlar⁵⁹⁵ ellerinde ihzarname⁵⁹⁶ ile kapımızı çaldıkları vakit ne cevap vereceksiniz bakayım?

Feyzi Bey:

— Adliye bu işten henüz takibata başlamayı icap ettirtecek bir koku almamıştır. Vakıa macerayı gazeteler yazdılar. Fakat bu neşriyat birer peri, şeytan masalı şeklinde vuku buldu. Nihayet Hayriye Hanım’ın tecennünü⁵⁹⁷ ve bimarhaneye⁵⁹⁸ nakliyle iş neticelenerek kapanmış gibi oldu.

Muammer Efendi:

— Adliyeye ihbar vuku bulursa?

Feyzi Bey:

⁵⁹³ zayı olmak: kaybolmak

⁵⁹⁴ martaval: yalan

⁵⁹⁵ muhzır: ilgililerin mahkemede bulunmalarını sağlayan görevli

⁵⁹⁶ ihzarname: mahkemeye çağrı yazısı

⁵⁹⁷ tecennün: delirmek

⁵⁹⁸ bimarhane: hastane

— Bunu kim yapacak?

Şimdi bütün gözler sakit⁵⁹⁹ birer istizahla⁶⁰⁰ Zihni'nin üzerine dikildi. Yazıcı o da bu şeytani vakadan bir rol almak istediğini anlatır manalı bir sırıtışla:

— Macerayı dinledim. Samimiyetinize kani oldum. Vaka fılhakika⁶⁰¹ latife çerçevesinden çok taşkın bir cüretkârlıktadır. Lakin bunu adliyeye ihbarla ortaya çıkacak meraklı dava ile vuku bulmuş müessif⁶⁰² zıyaları⁶⁰³ tazmin⁶⁰⁴ kabil olacak mıdır? Hayır... Vakanın takibine koşan şimdilik benden başka kimse yoktur. Maceranın yegâne⁶⁰⁵ şahidiyim... Ben susarsam her şey örtülür. Fakat sükût için ortaya koyacak mühim bir şartım var... Onu da sizin kabul etmeniz lazımdır.

Muammer Efendi, Büyük hanım, Feyzi Bey hep birden telaşla sordular:

— Nedir şartınız?

Zihni ince bir gülüş ve ağır telaffuzla:

— Hayriye Hanım iade-i şuur edip⁶⁰⁶ de darüşşifadan çıkarsa onunla izdivaç etmek isterim. Bu hususta elinizden geldiği kadar bana yardımda bulunmaya söz vereceksiniz.

Bu tuhaf şarta gülüşerek yine hep birden cevap verdiler.

— Pekâlâ pekâlâ... Bundan kolay bir şey yok...

Yalnız Muammer Efendi hayretten kendini alamayarak sordu:

— Hayriye'de para kalmadı. Bu ihtiyar deli ile evlenip de ne yapacaksınız?

Ayşe Hanım hemen söze atılarak:

⁵⁹⁹ sakit: suskun

⁶⁰⁰ istizah: bilgi isteme

⁶⁰¹ fılhakika: gerçekten

⁶⁰² müessif: üzücü

⁶⁰³ zıya: kayıp

⁶⁰⁴ tazmin: zararı ödeme

⁶⁰⁵ yegâne: tek

⁶⁰⁶ iade-i şuur etmek: bilincini yeniden elde etmek

— Efendi öyle demeyiniz... Ya lağımdaki altınlar? Ya henüz bir zarar görmeyen iratlar?..

Yazıcı, takdirkâr⁶⁰⁷ bir tebessümle kocakarının zekâsını tebrik etti.

Heybeliada

17 Temmuz 1928

⁶⁰⁷ takdirkâr: takdir edici